

8610
УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР
ня Книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка
Львів, Ринок ч. 10.

ч. 39.

ЮРА ШКРУМЕЛЯК

СТРІЛЕЦЬ НЕВМИРУЩИЙ

ЛИЦАРСЬКІ ПРИГОДИ СТРІЛЬЦЯ СІЧОВОГО

ДРАМАТИЧНА КАРТИНА В V. ДІЯХ

ЛЬВІВ.

ДРУКАРНЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.

1938.

Видання Книгарні Наукового Т-ва ім. Шевченка

Львів, Ринок ч. 10.

Бібліотека „Український Театр“:

1. **Іван Тобілевич (Карпенко-Карий), МАРТИН БОРУЛЯ.** Комедія на 5 дій Львів, 1926. Друге видання. (През. Нам. 11/3 1892, ч. 2396. — Дир. львів. пол. ч. 7603/892) 1.50
2. **2 а. Кропивницький М., ДАЙ СЕРЦЕВІ ВОЛЮ, ЗАВЕДЕ У НЕВОЛЮ.** Драма в 5-ти діях і 6-и одмінах. Львів, 1921. (През. Нам. 24/9 1888, ч. 10268. — Дир. львів. пол. 22539/888) 2. вид. 1.60
3. **Кропивницький М. — Шевченко, НЕВОЛЬНИК.** Драмат. малюнки у 5-ти одмінах. Перер. з поеми Т. Шевченка „Невольник“ М. Л. Кроп. Львів, 1927. 2. видання. (Дир. львів. пол. 21/4 1922) 1.50
 Партитура до „Невольника“ на спів і мал. орх. 5.—
4. **Шевченко Т., НАЗАР СТОДОЛЯ.** Драма в 3. діях. Львів, 1921. (През. Нам. 864, ч. 4431. — Дир. львів. пол. ч. 7146/864) 1.50
 Партитура „Вечорниці“ на спів з фортепiano 4.50
5. **Артемовський Семен, ЗАПОРОЖЕЦЬ ЗА ДУНАЄМ.** Опера в 3. діях. Львів, 1921. (През. Нам. 9/3 1866, ч. 1883. — Дир. львів. пол. ч. 5668/866) : : : : : 1.50
6. **Старицький, ОЙ НЕ ХОДИ, ГРИЦЮ, ТАЙ НА ВЕЧЕРНИЦІ.** Народня драма зі співами в 5-ти діях. Перерібка Александрова. Друге видання. Львів, 1927. (Дир. львів. пол. 21/4 1922) 1.60
 Партитура до „Ой не ходи Грицю“ на спів і фортепiano 4.50
 Партитура до „Ой не ходи Грицю“ на спів і малу орхестру 5.—
7. **Б. Грінченко, ЯСНІ ЗОРІ.** Драма в 5-ти діях. Львів, 1922. (През. Нам. 8/3 896, ч. 3191. — Дир. львів. пол. ч. 10768/896) 0.90
8. **Тогобочний, ЖИДІВКА ВИХРЕСТКА.** Драма в 5. діях. Львів, 1922. 2-ге видання 1.50
9. **Манько Л., НЕЩАСНЕ КОХАННЯ.** Народня драма на 5 дій зі співами і танц. Львів, 1923 (ч. 1798/497 ex 1925) 2.00
10. **Квітка-Основяненко, СВАТАННЯ НА ГОНЧАРІВЦІ.** Укр. оперета в 3. діях. Львів, 1928. Друге видання. (През. Нам. 23/6 864. ч. 100060. — Дир. львівської поліції ч. 18302/864) 2.00
 Партитура до „Сватання на Гончарівці“ з форт. і малою орхестрою 10.—
11. **Микола Курцеба, СВИДКИ.** Жарт на 1 дію. Львів, 1923. (Дир. львів. пол. 29/5 1922, ч. 1153/4977 922) 0.60
12. **Іван Тобілевич (Карпенко-Карий), РОЗУМНИЙ І ДУРЕНЬ.** Комедія на 5 дій. Львів, 1923. (Дир. львів. пол. 4 VI 1925, ч. 1284/ст. 497/25) : : : : : 1.25
13. **Кропивницький М., ПОШИЛИСЬ В ДУРНІ.** Жарт на 3 дії. Львів, 1923. (Пр. Нам. 18/11 886, ч. 11308. і Дир. львів. пол. ч. 27591/886) 1.50

40
УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР

Видання Книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка,
Львів, Ринок ч. 10.

ЮРА ШКРУМЕЛЯК

80/2
СТРІЛЕЦЬ НЕВМИРУЩИЙ

ЛИЦАРСЬКІ ПРИГОДИ СТРІЛЬЦЯ СІЧОВОГО

ДРАМАТИЧНА КАРТИНА В V. ДІЯХ

Львів.

ДРУКАРНЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНИ ШЕВЧЕНКА.
1938.

415(2-9u)7-662

**ВІЛЬНО ВИСТАВЛЯТИ ТІЛЬКИ
АМАТОРСЬКИМ ТЕАТРАЛЬНИМ ГУРТКАМ**

83 (Професійні театри можуть виставляти тільки по умові з автором)

953

Всякі передруки застережені

ЗМІСТ:

ВСТУПНИЙ ОБРАЗ: ДИТЯЧА ПРИСЯГА.

I. ДІЯ: ХЛОПЯЧІ МРІЇ.

ВСТУП ДО II. ДІЇ: СВІТОВА ПОЖЕЖА.

II. ДІЯ: СОКІЛ ВИЛТАЄ.

III. ДІЯ: У ВАЖКІЙ ПРИГОДІ.

IV. ДІЯ: СТРІЛЕЦЬКА СЛАВА.

V. ДІЯ: БОЖІ ПТАХИ ВИРУЧАЮТЬ.

КІНЦЕВИЙ ОБРАЗ: ВЕЛИКА ПЕРЕМОГА.

ГОЛОВНІ ОСОБИ ДРАМИ:

СТЕПАН ГАЄВИЙ (Стрілець Невмирущий).

ВАСИЛЬ ГАЄВИЙ, молодий господар, Степанів батько.

МАРІЯ ГАЄВА, Степанова мати.

ОКСАНА, Степанова сестра.

ФЕДІР ГАЄВИЙ, Степанів дідуньо.

ПЕТРО ВАСИЛЕНКО, салдат потім селянин з України.

ЯРИНА, його дочка.

ПИЛИП, старший господар, сусід Степана.

ГУРТ ПРАВДОМОВЦІВ.

Українські Січові Стрільці, австрійські вояки, жандарми,
арештовані, московські салдати, большевики.

1. ДІЯ діється 6 літ перед світовою війною.

ВСТУП ДО ДРУГОЇ ДІЇ діється в 1914-ому році.

2. ДІЯ діється в 1915-ому році.

3. ДІЯ діється в 1916-ому році.

4. ДІЯ діється в 1919-ому році на Україні.

5. ДІЯ діється в 1920-ому році на Україні.

ВСТУПНИЙ І КІНЦЕВИЙ ОБРАЗ діються — тепер.

ВСТУПНИЙ ОБРАЗ: ДИТЯЧА ПРИСЯГА

ОСОБИ: Богдан, Роман, Василько, Івась, Юрко, Оленка, Софійка: діти 8—12 років — Настя: дівчина 15 років. — Степан (Стрілець Невмирущий), інвалід У. С. С., 40 років. — Гурт Правдомовців.

Діється погідного осіннього ранку, перед новою селянською хатою. Подвіря відгороджене старим парканом від сусідського обістя. Цей паркан поставив сусід Пилип, несвідомий чоловік, що не дозволяє своєму синкові йти бавитися з сусідськими дітьми. У паркані видно фіртку, якою колись ходив сусід до сусіда, та тепер фіртка замкнена і завязана грубим дротом уже від кількох років. Подвіря якийсь час порожнє. В хвилину по піднесенні завіси зза куліс чути голос-реcitaцію ПРАВДОМОВЦІВ, що представляють на сцені голос долі, життєву мудрість і правду.

ПРАВДОМОВЦІ: *(їх мова — це збірна деклямація, виразна, та голосна то тиха, лагідна, то грізна, залежно від змісту мови. Тут мова про вік дитини, то вона щира, сердечна, мірно голосна, а передусім повільна і ясна, щоб ніодне слово не пропало марно).*

Буревієм і громами
Сповнене життя людини,
Тільки соняшний, погідний
І веселий вік дитини.

Красний місяць, пишні зорі,
Та ще краще світло сонця,
Та найкращі людські діти
При забаві край віконця.

А як бавляться розумно,
Не для псоти, — для науки,
То самі з небес ангели
Тих дітей беруть за руки.

І. ЯВА: ДІТИ.

(Коли прогомонів голос Правдомовців, на подвіря вбігають весело діти, що бавляться в війну. Вони мають дерев'яні шабельки і кріси, один тягне гарматку. Дівчатка також з шабельками).

БОГДАН *(як найстарший, до решти дітей)*: Ну, гаразд! Коли ми вже всі тут, то може знову в війну бавитися будемо!

ВСІ: В війну, в війну! Добре!

ЮРКО: Але ми ще не всі! Ще Івася нема...

БОГДАН *(поважно)*: Івася нема, це правда. Він певно десь бідний крізь вікно або крізь тин поглядає. Та ви знаєте, що він не

смів з нами бавитися. Його батько чомусь йому забороняє, іти до нас.... Не бачите, як фіртка дротом завязана?... Мусимо бавитися без Івася.

РОМАН: Шкода... Але починаймо. Поділи нас, Богдане, хто козаком, а хто москалем буде!

БОГДАН: Хто вчора козаком був, нині москалем мусить бути. Отже Юрко, і Роман нині козаками, а я і Василько москалями...

ВАСИЛЬКО (*жалісно*): Я не хочу бути поганим москалем.. Я хочу бути козаком!

БОГДАН: Не можеш завжди козаком бути! Це ж наша гра, а не справжня війна...

РОМАН: Так, Васильку! Коли справжня війна буде, то ми всі козаками будемо, і підемо на родовитих москалів, що Україну нам забрали!

ВАСИЛЬКО: Ну, то нехай уже буде... Але знайте, що коли я москалем, то не маю охоти з козаками воювати, тому зараз піддаюся...

БОГДАН: То недобре, Васильку. Хоча ти в грі москалем, але ти завжди думай, що ти козак, і борися так, щоб противника перемогти. Бо треба вчитися перемогати! А то як привикнеш при грі піддаватися, то і в справжній війні не встоїшся!

ВАСИЛЬКО: Ну, вже розумію... Починаймо...

ОЛЕНКА: Чекайте, а ми, дівчата, що? Не приймете нас до забави? Ми з Софійкою також хочемо бути козаками...

РОМАН: Ні, мабуть дівчата не воюють! Дівчата лишаються дома і роблять всю домашню працю і в полі працюють з матерями, чейже всі батьки і брати на війну пішли.

ЮРКО: А як ідуть з дому, то тільки піклуються раненими в лічницях.

СОФІЙКА: О, то ви не знаєте історії! Учора читала нам Настя, що в українському війську, а передусім при Українських Січових Стрільцях, також дівчата служили і воювали! Не знаєте, що при Стрільцях були також стрілкині, а між ними найславніші Степанівна і Галечко. Навіть старшинами були і в боях відзначилися!

ОЛЕНКА: А бачите! І ми навіть їх імена маємо! Бо одна називалася Олена, а друга Софія!

БОГДАН: Це правда. Не можемо заперечити. І коли ви собі того бажаєте, то лишайте нині свої печі і горнятка, що вчора під хатою наліпили з глини, і вступайте в наші ряди... Добре, що шабельки вже маєте. Ти, Оленко, будеш нині козаком, а ти, Софійко, москалем, — а завтра знов поміняєтесь. Отже козаки лишаються на місці, а москалі стають отам під парканом. На мій знак ідемо в наступ! Козаки кричать „Слава“ а москалі „Ура!“... Я проводжу козаками, а ти, Оленко, проводи москалями, бо ти між ними найстарша.

(Діти діляться на два гурти, як сказав Богдан).

БОГДАН (*підіймає шабельку вгору*): Вперед, козаки! За рідний край! За рідний народ! Вперед за мною! Слава!...

(„Козаки“ з окликом „слава“, а „москалі“ з окликом „ура“ впадають одні на одних, б'ються шабелями, по короткій бійці „москалі“ відступають, Василько паде).

БОГДАН: Стійте! Кінець битви! Ось і впав один москаль. Козаки перемогли...

ВАСИЛЬКО *(встає)*: Ой, і набив я собі ґудза. Та дядько Степан казав, що не годиться козакові плакати...

2. ЯВА: ПОПЕРЕДНІ І НАСТЯ, ПОТІМ ІВАСЬ.

(Виходить з хати Настя).

БОГДАН: Насте, чи дядько Степан уже встав?

НАСТЯ *(сідаючи на призьбі з вишивкою)*: Уже встав і почувається нині здоровіший. Тішиться, що ви бавитеся війни. Зараз вийде на подвір'я.

ЮРКО: Богдане, ми мусимо нині попросити дядька Степана, щоб розповів нам про свої військові пригоди.

РОМАН: І запитати, чому всі називають його Невмирущим..

ВАСИЛЬКО: І чи те правда, що його куля не бралася!

БОГДАН: Гаразд! Коли дядько Степан вийде і скаже, що сьогодні здоровіший, то я за всіх поспитаю. *(По хвилині)*. А тепер ось що! Чи не повторити б нам тієї присяги, що нас дядько Степан навчив і завжди любить слухати, коли її повторюємо?

ВСІ: Згода! Повторімо ту присягу!

(Стають в один ряд, лицем до глядачів і говорять виразно та повагом. Коли поставали, тоді через паркан переліз крадьки сусідський хлопчик Івась і став позаду за рядом дітей).

БОГДАН: Ми є діти українські,
Хлопці та дівчата,
Рідна нам земля простора,
Красна та багата.

РОМАН: Рідне небо: сонце ясне,
Місяць, зорі срібні.
Рідний нарід: українці,
Всі до нас подібні.

ОЛЕНКА: Рідна віра: Свята Трійця
І Пречиста Мати.
Рідна мова: нею вчилися
Бога прославляти.

ЮРКО: Присягаєм: Наш край рідний
Над усе любити.
Рідний нарід шанувати
І для нього жити.

ВАСИЛЬКО: Присягаєм: Рідну віру
Завжди визнавати, —
По українськи говорити,
Молитись, співати!

СОФІЙКА: Як ріка вгору не піде,
Як сонце не згасне,
Так ми того не забудем,
Що рідне, що власне!

ІВАСЬ: Що нам рідне, те нам буде
І красне і гоже, —
Присягаєм, що так буде!
Поможи нам, Боже!

ВСІ (*глянувши радісно на Івася*):
Що нам рідне, те нам буде
І красне і гоже!
Присягаєм, що так буде!
Поможи нам, Боже!

НАСТЯ: Гарно було, діти! Дядько Степан буде тішитися,
коли так і перед ним повторите!

БОГДАН: І певно зрадів, що й Івась уміє так само, хоча не
вчився з нами! (*До Івася*): Івасю, ти звідки навчився тієї присяги?
І як ти дістався до нас?

ІВАСЬ: Звідки вмію? Чей же я завжди слухаю, як ви бави-
теся і вчитеся тих гарних віршиків! Батько мене до вас не пускає,
та я завжди стою там за парканом... А нині батька нема дома, то
я перескочив паркан і став біля вас. Ви навіть не заперітили.

НАСТЯ: Славно, Івасю! З тебе гарний хлопець. Але тепер іди
додому, бо батько може надійти і тебе покарає та й на нас буде
гніватися.

ІВАСЬ (*сумно*): Зараз піду, тільки ще хотів би разом з вами
стати в лаву, бодай раз... Ви ж кожного ранку стаєте в лаву і роз-
мовляєте, як отаман з козаками. Я знаю ту розмову напам'ять...

БОГДАН: І розмову знаєш? То диво! То ось тобі мій кріс,
бери на плече і ставай в лаву. (*Командує всім*: В лаву ставай!...
(*Діти стають у лаву, себто в два ряди, в такому порядку: в пер-
шому ряді Оленка, Юрко і Роман, а в другому Софійка, Василько
й Івась*).

БОГДАН (*за отамана*): Здорові були козаки, українські
юнаки!

ВСІ: Здоров був, батьку отамане!

БОГДАН: Чи охота й бодрість є?

ВСІ: Сміле серце в грудях бє!

БОГДАН: Чи відвага є в серцях?

ВСІ: Ми не знаєм, що то страх!

БОГДАН: Чи завзятий дух росте?

ВСІ: В нас козацька кров пливе!

БОГДАН: Будем биться?

ВСІ: До загину!

БОГДАН: А за кого?

ВСІ: За Вкраїну!

БОГДАН: Ще буде Москва дрижати?

ВСІ: Задрижить усе лихе!

БОГДАН: То ще не вмерла козацька Мати?

ВСІ: Ні! Ще не вмерла — і не вмере!...

БОГДАН: В право в бік! У похід виступай! Руш!

(Всі виконують зворот у право і маршують кроком, двійка за двійкою, та співають, Богдан напереді).

Гей, у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.

(2) А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славну Україну гей-гей розвеселимо!

(Ідуть довкола сцени).

Не хилися, червона калино, маєш білий квіт,
Не журися, славна Україно, маєш славний рід!
(2) Білим квітом, червона калино, завітчайся,
Славним родом, рідна Україно, гей-гей розвеселяйся!

Не хилися, червона калино, все вгору рости,
Не журися, славна Україно, ми твої сини!
(2) Ми за тебе, червона калино, не забудем,
Ми для Тебе, рідна Україно, краю долю здобудем!
(На порозі хати став Степан).

3. ЯВА: ПОПЕРЕДНІ І СТЕПАН.

СТЕПАН (високий, стрункий, поставний чоловік, під сорок років, держиться по юнацьки. Ліву руку з привички на серці тримає, де давня рана від кулі ворожої щемить, у правій має грубий зшиток. На голові мазепинка. З радісним усміхом підходить до дітей і стає збоку перед ними): Здорові були, малі козаки!

БОГДАН (командує): Стій! В ліво чолом! В право глянь! Привітай!

ВСІ: Здорові були, дядьку Степане!

БОГДАН (голосить по військовому): Дядьку Степане, голову слухняно, що ми вже нині бій з москалями виграли, батато зброї добули!

СТЕПАН: Гарно, хлопці-молодці! Та що я бачу! І дівчата з вами! Хвалю за це відважних юначок! Бачу, що давня слава не пропаде. (Побачивши Івася): А, й Івась тут!... (Втішно): Чи може батько дозволив?

БОГДАН: Ні, дядьку Степане! Батька його дома немає, то Івась сам до нас вибрався!

СТЕПАН (посумнів, говорить ніби сам до себе): О, то сумно, що до такої забави деякі батьки дітей не пускають. Бідні, несвідомі такі батьки... Бідний наш сусід Пилип... Та не дивниця. То цілий рід такий. Ні батька його, ні його самого в читальні ні ніде інде в свідомім гурті не видати і так свого сина виховувати хоче. „До політики — каже — не хочу мішатися...“. Значить — „добра свого сам собі не бажаю“... „...“

СОФІЙКА (несміло): Здорові були, дядьку! Як почувається сьогодні?

ОЛЕНКА: І чи мовчить нині той важкий біль під серцем?

СТЕПАН (*гладить дівчаток по головках*): Здорові, здорові, любі сестриниці! Сьогодні і болю під серцем не чую, бо сонечко так красно гріє і ви, мої любі щебетушки, так гарно пописалися... Та от... Івасем радію, що свідомий хлопець... Нехай його батько і не пускає, а як свідомість у дитині збудилася, то все добре буде. Батько не виховає, то ми виховаємо його, діти. Свідомі невідомих освідомлять... Та бачу, що і Богданко щось говорити хоче. Говори, Богдане.

БОГДАН (*стає в поставі на „позір“*): Дядьку Степане, голешу слухняно, що ми всі врадили, просити вас, розказати нам свої воєнні пригоди.

ОЛЕНКА: І про те просимо сказати, дядьку, чому вас усі Невмирущим називають.

СОФІЙКА: Кажуть, що вас і ворожі кулі не бралися...

БОГДАН: Та ще кажуть, дядьку, що ви і далі воюєте, всякі темні сили перемагаєте...

СТЕПАН (*усміхнувшись*): Розказати вам, діти, просите... Що ж... Відмовити вам не можу. І це мій обов'язок, вам про те розказати... Про свої пригоди воєнні... І чому мене „Невмирущим“ назвали... І чи я далі з темними силами воюю... (*Хвилину думає*). Га, хіба таки розкажу вам, любі діти... Розкажу вам про свої пригоди. Які позабував уже, то з отого зшитка пригадаю, бо майже всі позалисував, людям, а передусім дітям і молодим юнакам та юначкам, на пам'ять та науку... Розкажу, вам, чому мене „Невмирущим“ назвали — і кого ще неврирущим називати годиться. І з якими темними силами воюю і як їх перемагаю.

ВСІ: Розкажіть, дядьку, розкажіть... Просимо...

(*Івась побачив нагло, що його батько надійшов зі села — і крадьки втікає на своє подвір'я*).

БОГДАН: І ще цікаві ми знати, чому дядько Пилип свого Івася до нас не пускає...

СТЕПАН (*оживився*): Чому не пускає? То не дядько Пилип не пускає...

ОЛЕНКА (*здивовано*): А хто ж, дядьку Степане? Та ж він завжди його від нас завертає і лає і карає... Та ж і ворітця в паркані дротом зав'язав, щоб їх ніхто не відчинив...

БОГДАН: А вчора навіть набив Івася і нам ще погрожував...

СТЕПАН: Ні, то не Пилип... То темна сила, діти!

ВСІ (*здивовані і налякані*): Темна сила, дядьку Степане? А де вона?

СТЕПАН: Вона захована від нас... Ви ще не знаєте її. Не розумієте... Вона в дядьку Степані ховається. У його душі, у його грудях...

ОЛЕНКА: О, то важко буде її побороти...

СТЕПАН: Важко, Оленко, важко, бо не легко до людського серця дістатися і звідти злого духа прогнати. Та при Божій допомозі і при вашій, діточки, може і це нам удасться.

ВСІ: І ми тут можемо допомогти?

СТЕПАН: А можете, діти! Ви вже багато мені допомогли, коли своїми співами та іграми гарними Івася сюди приманили і коли йому приємно з вами побувати... Це знак, що вже та темна сила не всесильна. Та ми її цілком переможемо — тільки ждіть трохи, діти. Ждіть і не тратьте надії... *(Сідає на призьбі і задумується)*. Хвилинку посидьте тихо, хай усе пригадаю. Хочу давні образи з попелу забуття викликати. Хочу те, що заснуло, збудити й ожити. Хочу разом з вами давнє щераз пережити. Хочу мов на яві те все проснити...

(Знову задумується. Діти стоять довкола мовчки. А далі починають зтиха співати).

ДІТИ: ...А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славу Україну гей-гей розвеселимо...

Завіса поволі спадає.

І. ДІЯ: ХЛОПЯЧІ МРІЇ

ОСОБИ: Василь Гаєвий, господар 35 років. — Марія Гаєва його жінка. — Степанко, їх синок, 10 років. — Оксана, їх дочка, 4 роки. — Федір Гаєвий, Степанів дідуньо, 70 років. — Лесько, Грицько і Максим — малі пастушки 8—12 років. — Гурт Правдомовців.

Сцена представляє вільну околицю — луг над рікою. Недалеко берега росте високе дерево. Ріки не видно, тільки чути, як вона шумить. Коли заслона піднялася, сцена якийсь час порожня. Тепла літня днина. Десь недалеко чути гру сопілки, перекликування пастушків, гомін озвінків на худобі. Діється по дощі, літом. Десь далеко, щораз далі, чути ще відгомін громів, та туг уже випогоджуються. А коли ясне сонце залило вже цілу околицю, чути голос Правдомовців.

ПРАВДОМОВЦІ: Буря громом загреміла
Й зникла серед дня ясного, —
І дивується людина:
Звідки, нащо і длячого?

Не дивуйтесь! Зрозумійте
Знак Небесного Владики:
Серед бурі не впадайте
У зневіру, в страх великий.

Так нераз недоля люта
Вдарить вас мечем, громами,
Та за мить уже засяє
Ясне сонце понад вами.

А тому у час недолі
Не впадайте у розпуку, —
Стійте кріпко, — бо кріпкого
Сам Господь бере за руку.

1. ЯВА: МАРІЯ, ПОТІМ ВАСИЛЬ.

МАРІЯ (*надходить зі села, трохи стривожена. Несе граблі і їжу в горнятах. Стала над берегом*): І хто подумавби, що серед ясної погоди нагло збереться на таку зливу. Та слава Богу, що як нагло прийшло, так і пішло. (*Поглядає на ріку*). О, не перебрести мені нині ріки! І знаку по баранцях нема... Хіба тут зажду на чоловіка. Та він уже й повинен був прийти на полуденок. Чи не сталося щось недобре! Саме сьогодні, коли в хаті така втіха через Степанкове свідоцтво... (*По хвилині*). Хіба буду кликати, чи не йде вже де близько. (*Кличе*). Василю! Василю! (*До себе*). Не озива-

ється. І чогож би сидіти йому так довго на луці! Та ж уже нині і косовиці ніякої не буде. Шкода мені й граблі було брати. *(Знов кличе). Василю!...*

ВАСИЛЬ *(нагло озивається таки знід берега, але жартуючи кричить, гейби здалеку)*: Я тут, Маріє, тут!...

МАРІЯ *(злякалася, оглядається і бачить під берегом чоловіка)*: Ой, лишечко, як ти мене налякав! А ти що тут робиш?

ВАСИЛЬ *(виходить на берег з рибою в руці, говорить весело)*: Та от що! Уже нині роботи не буде по такому дощі, то я подумав собі: піду додому. Трохи потривало, поки я ріку перебрів, бо сильно прибула. А коли перебрів, то нагадав собі батькову приповідку: „Як дощ нагло перестав, сама риба йде в рукав...“. То попробував і я та наставив аж два рукави, але риба не дуже спішиться. Ледві оце зловив.

МАРІЯ: О, мабуть таки нема до риби мистця понад твого тата! Та й нашого Степанка батько хвалить. Каже, що рибалка з нього несогірший.

ВАСИЛЬ *(цікаво)*: А що Степанко? Уже прийшов зі школи? Приніс свідоцтво? Бо нині кінець науки...

МАРІЯ: Приніс. Дуже гарне. Дідо вже натішитися не може, зараз на рибу вибираються обидва. А баба йому дарунок дали, та ще який!

ВАСИЛЬ: А що таке?

МАРІЯ: Хрестик купили в місті. Золотий! Я і сама не знала. Приходить Степанко зі школи і свідоцтво показує. Дідо перечитали, а то все „дуже добре“. А баба тоді кажуть: „На ж тобі, любий унуче, памятку від мене. Нехай тебе від горя і напасти злої береже. Ти мені найбільша втіха на світі, що так гарно вчиняє. Дай Боже всім людям таких унуків...“. І завісили йому золотий хрестик на шовковій нитці на шию. І баба плакали і я вже плакала з утіхи, тільки Степанко і дід трималися, а дідо кажуть: „То, бачиш, Степане, таке їх жіноче право. Як сумують, то плачуть, а як тішаться, то також плачуть... Але ми, козаки, не сміємо ніколи плакати. Нам тільки скакати. Як весело, то з веселости, а як сумно, то щоб біда не тішилася...“ Та й почали з хлопцем по хаті скакати мов молодий. То була втіха для нашої малої Оксани! — Але ми заговорилися тут. Ходім додому, ти ж іще не полуднував.

ВАСИЛЬ *(набирає в коновочку води, кидає туди рибу, бере коновочку і косу, що лежала на траві, і йдуть)*: Ходімо! От, як гарно сонце знову пригріло. Аж на душі радісно...

2. ЯВА: ЛЕСЬКО, ГРИЦЬКО, МАКСИМ. — ПОТІМ ДІД ФЕДІР, СТЕПАНКО, — МАРІЯ, ОКСАНА.

ЛЕСЬКО *(що вже передше заглядає зза куца, виходить)*: Добре, що вже пішли собі, а то важко мені до того дерева дібратися. На ньому я ще вчора велике гніздо підглянув... Тепер мушу його досягти. *(Кличе)*: Грицьку! Максиме! Гей!...

ГРИЦЬКО *(надбігає)*: А що там, Леську?

МАКСИМ: Що такого?

ЛЕСЬКО *(показує на вершок дерева)*: Дивіться туди. Не бачите?

МАКСИМ *(заглядає)*: Ага, гніздо! І то велике! Чи не вороняче?...

ГРИЦЬКО *(і собі заглядає)*: Та де там вороняче! Це мабуть дикі голуби... Спекти б можна...

МАКСИМ: Ну, старих не зловиш, а з молодих що?

ЛЕСЬКО: Нехай і молоді будуть. Спробуємо. Ану, хто перший!

(Всі три кидаються лізти на дерево, Лесько перший поліз, за ним Максим, за Максимом Грицько. Коли зникли на дереві, надходять: Дідо Федір і Степанко. Дідо у довгій білій сорочці і штанах, підперезаний крайкою, та в широкому солом'яному капелюсі, несе сак на рибу. Степанко одягнений подібно, несе коновку).

ДІДО *(ідуци, навчає Степанка)*: Так ото, внуче, ти вже й сам певне знаєш, що риба була чи не найголовніша козацька їжа. Ти ж сам мені нераз читавш, як козаки рибу ловили та юшку варили та рибу сушили. А якої там риби було! І щука і тараня і ще всякої чимало! От, мене там іще бракувало, бо я страх рибу ловити люблю.

СТЕПАНКО: Та цікаво, дідуню, чи всюди козакам рибу вільно було ловити, бо в нас невільно...

ДІДО: Ха-ха-ха! Ще й питаєш! А в кого ж козак-запорожець дозволу мав просити! Та ж ціле Запорожжя серед ріки та на заливах Дніпрових було, а скільки там озерець та ставищ та лиманів! А це ж усе козацькі землі були, вільні та свободні. Нам не всюди вільно ловити, певне, що ні... Та де нам сьогодні до козаків-запорожців! Нам не один має право заказати, а їм — го-го! Ловили собі до-схочу, що для себе, а що на продаж. І чумаки рибу ловили та возили продавати і так жили. Ну — та й риби тієї було... Нині не те, не те...

СТЕПАНКО: От, колиб так, дідусю. Січ Запорозька вернулася та щоб ми там обидва опинилися... То просили б ми отамана, щоб нам рибу казав ловити...

(Підходять під дерево, чують, як щось угорі запищало, і до ніг дідові впало маленьке пташатко).

ДІДО: Хе-хе! Чого тобі забагається... А ти гадаєш, що я не хотів би? Коли рибу ловити, то рибу, а коли на турка чи татарина чи на іншого супостата стати, то і на це ми з тобою з охотою пішли б, може ні? Хе-хе... *(Побачив пташа)*. Та гов! Що це таке впало. Пташатко молоде. Мабуть з дерева. Чи не від вітру або від дощу того? *(Дивиться вгору)*. Го-го! Там не один вітер, бачу, а два чи три вітрогони! *(Злісно)*. Ех, душогуби ви, злізайте мені зараз сюди, покажу я вам, як Божі пташата з гнізд викидати! Ну, злізайте мені зараз!...

(Хлопці перелякані починають поплакувати та злізати. Максим і Грицько зсунулися по дереві і втікли, а Лесько вправ дідові під ноги).

СТЕПАНКО (*просить*): Не бийте його, дідусю, не бийте, бо він мабуть ударився...

ДІДО: Та бачу вже, бачу, що йому і кари моєї не треба... Добре догодив собі, от уже і встати не може. Мабуть зомлів... (*Підіймає Леська*). Ага, таки зомлів! Степане, а побіжи-но та принеси води! (*Степан побіг і приносить води в коновчині. Дідо кропить Леська, той будиться*). Ну, нічого не сталося. Але будеш знати, вітрогоне, як гнізда нищити! Це кара Божя на тебе! А тепер забирайся мені зперед очей! (*Лесько втікає, плачучи*). От, дітиська невиховані в страху Господнім! (*До Степана*). Ти, Степане, не зробивби того, правда? Бо я ж тебе недаром навчаю. Та ж це тяжкий гріх, кривдити пташину, що нам так царно щебече та нас розвеселяє. Дрібна ж це і безборонна тварина, то не годиться знущатися над нею. Ти ж знаєш, що і запорожці не знущалися над безборонним, бо це не по лицарськи і не по козацьки. Навіть безборонного ворога щадили, а не то птаха малого. До того ж це й шкідливо людині нищити птахів, бо ж пташа корисне для чоловіка: комах усяких та червів шкідливих вигублює, і так сади наші, поля та й городи від знищення хоронить! Не знають цього ті горлорізи малі. Та воно й не диво. Нікому їх учити. Батьки не дбають... І росте така дитина мов той будяк при дорозі, нікому користі з нього. То ж пам'ятай, Степане! Завжди і всюди пташат обороняй, то і тим велику прислугу народові вчиниш. Хто птахів нищить, у тому злий дух сидить, а ти ж зо злими духами, з темними силами боротися маєш, пам'ятай собі... Автім, хто пташину і худобину шанує, тому вона не раз і в пригоді стати може...

ЛЕСЬКО (*надходить, несміливо*): Діду, діду, не бийте, я вам щось скажу...

СТЕПАНКО: Ходи, ходи, Леську, дідо вже добрі... Не будуть бити.

ДІДО: Ходи, пустогоне, ходи! А що скажеш?

ЛЕСЬКО: Я дуже стидаюся, що на те дерево ліз. Жаль мені того птаха. Простіть мені, що я вас розгнівав. Я вже не буду. І нехай мені хто пташатко рушить, то попам'ятає...

ДІДО (*гладить Леська*): Ну, коли щиро каявся, то прощаю тобі і хвалю. То не сором до гріха признатися і покаятися. Ходи ж, небоже, будеш з нами рибу ловити, то і тобі трохи вділимо. І тих своїх побратимів клич.

ЛЕСЬКО (*кликає*): Максиме! Грицьку! Ходіть сюди, дідо Федір нам дозволяють! А плавати будемо, дідусю?

ДІДО: І плавати будемо, коли вода вже тепла. Ну, ходімо.

(*Ідуть над беріг і приготавлиються до ловлі риб. Надбігають Грицько та Максим*).

СТЕПАНКО: А будемо рибу в сак гонити, дідусю?

ДІДО: Ну, коли хочеш, то лізь у воду та нажени трохи. А уважай мені, бо там глибінь, а ти ще добре плавати не вмієш...

СТЕПАНКО (*уже з води*): Ей, умію, дідусю, ви ж самі мене похвалили якось...

ДІДО: Ну, вмієш, але всякі випадки бувають. То вважай. І слухай, що тобі скажу, може і це тобі колись пригодиться. Дивися на ріку. Бачиш? Хто ріки в цьому місці не знає, тому здається, що її важко перебрести і переплисти. А то ні. Вода тут, правда, дуже глибока. Але он, бачиш — впоперек — булькають такі кучеряві баранці. То знак, що там якась гребля під водою. Така собі гірка, а під нею долина. Вода спадає в долину і робить такі баранці. То вище тих баранців вода плитка, буде тобі по коліна, а нині певнов вище, бо прибула. А нижче баранців, о, то тебе і дорослого закрив. То вважай мені. Як ідеш, то тільки вище баранців. І товаришам своїм скажи. Ну, в ім'я Боже!

(Чути, як хлопці плюскаються в воді, дідो наставив сака або сіти. Що хвилина витягає сіти і хвалить собі, що риба ловиться).

ДІДО: Ну, нівроку, по дощі риба ловиться. О, який щупак! Ходи, небоже, ходи, бо ж старому дідові юшки треба попоїсти та й Степанкові на книжки і на шапку нову грошей брак... О, другий, третій. А тут пстружок гарненький...

СТЕПАНКО: Діду, діду, я зловив тут таки рукою, дивіться...

ДІДО: Ну, з тебе люди будуть! Гарного лина зловив!

ЛЕСЬКО: А мені вихопився ще більший з рук!

ДІДО: Ну, кращий малий у руці, ніж великий у воді... Тобі ще трохи повчитися треба. Та досить уже буде на нині. Бо пізно вже, а ви ще купатися хочете. Поплавайте трохи, та тільки вважайте. *(Хлопці скачуть у воду і чути, як пливають)*. Отак, отак... Та ні, ще не так. От, як би не старість, я показав би вам, як пливати... *(По хвилині)*. Та ждіть, таки не втерплю! *(Сходить з берега і чути, як іде в воду та говорить)*: От, подивіться, карасята, як старий карась плаває!

СТЕПАНКО *(втішно)*: О, як дідусько нурка пішли! Дивися, Леську! Здоганяймо, шукаймо! *(Пливуть)*. Де, де! Де ви, дідусю?

ДІДО *(здалеку)*: А ось де, козаче! Мало до Коломиї не заплив! Ну, але досить з мене. Втомився. Вилізайте й ви, хлопці, бо зуб на зуба скаче...

(По хвилині виходять на берег зодягнені).

ДІДО *(ділить рибу)*: Ну, на тобі, Леську за працю, та й тобі, Грицю, і тобі, Максиме. А ми, Степане, ходім додому, бо там ужедесь бояться, що потопилися ми... Та мабуть зараз знов буря буде. Ось, яка хмара суне зо сходу. *(Находить Марія з Оксаною)*. А що, не казав я? Уже й варта йде... О, й мала Оксана хоче рибку зловити!

МАРІЯ: Та пізно вже і похолодніло. Боялась я, чи не притрапилося що.

ДІДО *(сміється)*: Та притрапилося. Старому окуневі захотілося з молодими окунятами погуляти, то вже й зо два дні роботи не буде, бо всю рибу геть розпудили... *(Чути далекий грім)*. Та ходімо, бо знов на бурю заноситься. *(Збираються і йдуть додому. Степанко став, лишився позаду, оглянувся щераз на ріку і каже)*:

СТЕПАНКО (сам): Треба вище тих баранців брести, то легко ріку перейдеш... Запам'ятаю, може коли пригодиться. Бо дідуньо все знають... їх варто слухати... (Відходить за іншими).

(Сцена довгу хвилину порожня. Довкола тихо, тільки здалека до-
ходять знову гомони громовиці. Темніє. Озивається тривожний та
наче погрозливий голос Правдомовців).

ПРАВДОМОВЦІ: Знову ясний день минає,
І настане нічка темна —
І покриє добрі й злії
Людські вчинки, вчинки земні.
Ген, зо сходу хмара суне,
Мабуть знову буря буде. —
Пам'ятайте, кріпко стійте
В люту бурю, добрі люди!
Хто не встоїться і впаде,
Вже пропаща та людина, —
Хто ж громам чоло наставить,
Той діждеться сонця, днини...

Завіса спадає.

ВСТУП ДО П. ДІЙ: СВІТОВА ПОЖЕЖА

ОСОБИ: Гінець, — Василь Гаєвий, Марія, Степан, Оксана — старші 6 років, як у 1-й дії. Чоловіки, жінки, діти, що прощають своїх рідних, які відходять на війну. — Арештовані: селяни, інтелігенти, священник, дівчина. Жандарми. Австрійські вояки. Московські салдати (1-ий і 2-ий). — Гурт Правдомовців.

Діється на гостинці в селі. На сцені цілком стемніло. Блискають блискавки. Далі починає в селі бити дзвін на тривогу. Чути тривожні голоси людей, озивається десь плач. Коли дзвін утих, починає бити барабан. Чути, як десь за сценою збігаються люди і хтось говорить. Нагло сильно блискає і десь близько вдаряє грім. В ту мить скоро говорять Правдомовці.

ПРАВДОМОВЦІ: Вдарив грім! Пішла тривога,
Вже нашить ognями хмара.
Боже, пощади невинних.
Злих нехай постигне кара!

ГІНЕЦЬ: Слухайте, люди! В місті Сараєві вбили наступника престолу! Австрія виповіла Сербії і Росії війну!

ТРИВОЖНІ ГОЛОСИ: Війну! Війну!

ГІНЕЦЬ: Проголосили мобілізацію!

ЧОЛОВІЧІ ГОЛОСИ: Мобілізацію!

ГІНЕЦЬ: Усі військові люди мають зараз голоситися до своїх полків! Усі від двадцять до сорок років!

ЖІНКИ: Від двадцять до сорок років! Чоловіки наші підуть!

МАМИ: Сини наші підуть!

СЕСТРИ: Брати наші підуть!

ДІТИ: Батьки наші підуть...

(Голос барабана віддаюється, голос гінця щораз далі, гомін людей утихає. Грім гримить щораз ближче і нарешті пізнати, що це бють гармати. Десь далеко видно зарево пожежі. Через сцену починають йти спінним кроком резервісти з куфєрками і клунками на плечах.

Десь чути спів):

Терном, терном там доріжка іде,
Тов доріжков много війська іде...

(Надходить Василь, за ним біжать Марія, Степанко, Оксанка).

ВАСИЛЬ: Прощавайте, мої рідні! Оставайтесь з Богом...
(Цілує їх).

МАРІЯ: Іди здоров, Василю, та скоро повертайся. Ми ж самі, самі...

СТЕПАНКО *(плаче)*: Нема вже нашого дідуся ні бабусі, а тепер і ви, батьку, йдете...

ВАСИЛЬ: Нехай Бог має вас у своїй опіці! (*Втирає сльози і скоро відходить*).

МАДІЯ (*до дітей*): Ходімо, діточки і помолімся за батенька нашого. (*Відходять*).

(*Через сцену машерує відділ Усусусів і співає*):

Гей, у лузі червона калина похилилася,

Чогось наша славна Україна зажурилася, —

А ми тую червону калину підіймемо,

А ми нашу славу Україну, гей, тей, розвеселимо!

(*За хвилину потім надходить гурт закованих людей: селяни, інтелігенти, чоловіки, жінки, дівчата, між ними священник. Їх поганяють жандарми і мадярські вояки*).

ОДИН ІЗ ЗАКОВАНИХ, СЕЛЯНИН: Куди ведете нас, окаянні? Ми невинні!

ВОЯК (*замахнувся прикладом*): Ферререт! Рус!... Через вас ми відступаємо...

ДІВЧИНА (*інтелігентка*): Які ж ми зрадники? Ось, мої брати пішли воювати за Австрію!

СЕЛЯНИН: І мій син пішов! Два сини!

ВОЯК (*ударив селянина крісом, потім дівчину, обидвоє впали на дорозі. Арештованих женуть далі*).

СВЯЩЕННИК: Боже! Чи встоїться перед Тобою така держава, де нема правди?...

(*За арештованими починають утікати австрійські вояки. Десь недалеко озивається скоростріл, чути московське „ура!“... На сцену впадають москалі*).

ПЕРШИЙ САЛДАТ: От, ми відвоювали цареві-батюшці руску країну!

ДРУГИЙ САЛДАТ: Та чув я, що тут і мазепинці є!... Українці зовуться.

ПЕРШИЙ САЛДАТ: А ми їх на Сибір!... А ми їх на гиляку!

(*Сцена порожня*).

ПРАВДОМОВЦІ: Розбитий, роздертий Великий Народ,

Гуляє, казиться новітній Ірод...

Та ще запанує Правда на землі,

Пропадуть Іроди, мов сніг на весні.

Завіса спадає.

П. ДІЯ: С О К І Л В И Л І Т А Є

ОСОБИ: Степанко, Марія — його мати і Оксана — його сестра, старші 7 років, як у 1-ій Дії. — Петро Василенко, салдат — селянин з України, під 40 років. — Ваня, салдат-москаль, під 40 років. — Василь Гаєвий, як австрійський вояк. — Усусуси. — Гурт Правдомовців.

Діється в хаті Василя, підчас московської навали. В хаті стоять постоем два салдати, та їх хвилиночка нема. Степанко уже старший хлопець, гімназист, щось пише, Марія шие, Оксана біля Степана.

1. ЯВА: МАРІЯ, СТЕПАНКО, ОКСАНА.

МАРІЯ: Що пишеш, Степанку?

СТЕПАНКО: Гарну пісню мені вчора той салдат Петро співав. Ось, послушайте, мамо! Ми заспіваємо. *(Співає з Оксаною):*

„Ой, у полі жито копитами збито,
Під білою березою козаченька вбито.
Ой, убито, вбито, затягнуто в жито,
Червоною китайкою оченька накрито...“

МАРІЯ: Гарна пісня, діти... Та ти Степане, не дуже вдавайся з салдатами в розмову, бо ще біда буде. Не знаєш, які вони? Ось нам читальню замкнули, книжки понищили, портрети поскидали...

СТЕПАНКО: Знаю, мамо. Та це робили москалі. А той Петро це українець, такий, як і ми. Василенко зоветься. Він добрий чоловік.

МАРІЯ: Та на доброго подобав, але й він же солдат. Як приказуть, то і пакість зробить.

СТЕПАНКО: Не вірю, щоб він пакість зробив. Та таким і не приказують. Українцям не довіряють. Їх тільки на фронт женуть, а Петро тільки тому тут, за фронтом, бо щось нездужав.

ОКСАНА: Добрий той дядько Петро, добрий! Яких гарних казок він мені розказує. Та ще каже, що мене колись на Україну візьме...

МАРІЯ *(сумно)*: Хто зна, як воно ще буде... Чи і він сам бідолаха живий додому вернеться... *(По хвилині)*. А цікаво, чи далеко наші війська відступили. Щось уже й гармат не чути.

СТЕПАНКО: Каже Петро, що австрійців аж за Карпати загнали. Він не тішиться тим, як і ми. Каже, що нам таки ліпше тут, як їм там, під царською кормигою. Ви не бачите, як він книжки наші читає?

МАРІЯ: Та бачу. І криється з тим перед тим москалем. Ох, Боже, що воно далі буде... А щодо того добра — то всюди нам горе. Тут наших людей маляри вішають, а там москалі жити не дають. От і з нашого села одних кудись маляри потягли, а інших москалі в Сибір погнали.

СТЕПАНКО: Це правда, мамо, що і там і тут нам не гаразд живеться. Та наші Стрільці на те й пішли на війну, щоб народові краще жилося. Чекайте, коли вони на Україну підуть і її зпід московського ярма визволять, то всьому українському народові краще буде. Петро каже, що народ на Україні тільки жде своїх визволителів, нових Морозенків...

МАРІЯ: Дай Боже, щоб твоя правда була, сину!...

ОКСАНА: Степане, а заспіваймо ще тієї пісні про Морозенка!

СТЕПАНКО: Заспіваймо! *(Співають, а за ними і мати):*

Ой Морозе, Морозенку, ти преславний козаче,
Ой, за тобою, Морозенку, вся Вкраїнонька плаче...
Не так тая Україна, як те гордее військо,
Гей, заплакала Морозиха, йдучи рано у місто...

(По співі хвилинка мовчанки).

СТЕПАНКО: Мамо...

МАРІЯ: Що, сину?

СТЕПАНКО: Може ви тепер пустили б мене туди? До Стрільців...

МАРІЯ: Сину, сину, ти все своє. Та ж ти ще дитина. Де ж я тебе можу пустити? Що батько сказавби, якби вернувся з війни?

СТЕПАНКО *(сумно)*: Батько... А я вам скажу щось, мамо... Батько мабуть скоріше вернувсяб, якби і я пішов на війну. І якби всі такі пішли. Та ж мені вже піснацять літ. Я вчора кріса Петрового до рук узяв. Він не такий тяжкий, як здається... Петро вже й навчив мене, як обходитися з крісом. Пустіть мене, мамо. Хлопці йдуть... Учора Микола пішов. А нині рано Юрко. Ідуть горами, тайними стежками, через фронт прокрадаються...

МАРІЯ: Не говори того, Степанку. Микола і Юрко то вже парубки, тай дома в них багато челяди, а в нас тільки я і ви двоє, ще діти... Саму мене з Оксаною лишиш?

СТЕПАНКО *(зітхнув)*: Це правда, мамо...

2. ЯВА: ПОПЕРЕДНІ, ПЕТРО, ПОТІМ ВАНЯ.

САЛДАТ ПЕТРО *(входить)*: Слава Богу, добрі люди! Що ж біля вас чувати? *(Оглядається)*: А того немає? Добре, що немає... Поговорити можна циро та отверто. Австрія знову наступає! Там ось до команди знов двох полонених австрійських привели. Молоді хлопці, Січові Стрільці. Бодро тримаються. Нічого не зраджують. Навіть нашому командірові, москалеві, подобалися.

СТЕПАНКО: Де вони тепер, пане Петре?

ПЕТРО: Не раджу тобі бігти, Степанку, бо напасть може бути. Та ти вже й не догониш їх. Повезли їх тепер підводою в місто, а там певно аж на Сибір помандрують, до таборів. Та ось я до тебе просьбу

маю. Читати то я читаю, а писати не дуже зручний. А мені б листа написати треба до своїх. Бо щось хворий я. Мабуть ляжу. Дуже затужив я за своїми. Там же в мене діти малі. Степан отакий саме, як ти, і молодша дочка Ярина, ровесниця вашої Оксанки.

СТЕПАНКО (*мрійно до себе*): Ярина! Яке гарне ім'я! В нас не називають так дівчат...

ОКСАНА: Ярина — моя ровесниця! Я поїду до неї! Добре, матусю?

МАРІЯ: Поїдеш, Оксанко, поїдеш...

ПЕТРО: Я візьму тебе, Оксанко, як наша Україна вільна буде... Яж приобіцяв тобі вже...

ОКСАНА (*втішно*): Поїду! Поїду на Україну!...

СТЕПАНКО (*до Петра*): А я вам напишу листа. Сідайте. Ось і папір і чорнило готове, бо я пісню вашу записував. То як писати?

САЛДАТ ПЕТРО: Та пиши, Степанку, так: „Дорогі мої, жінко і діти! Повідомляю Вас, що живу і здоров та молюся за Вас, як і ви певно за мене. І тужу за вами. І щастя ще моє, що тут добрих людей такого, як і ми, роду зустрічаю та щиро мене приймають. Прошу вас, напишіть до мене, що діється, як поживаєте. І моліть Бога, щоб та війна скоро скінчилася та щоб я повернувся до вас. Щиро і сердечно вітаю вас, Ваш батько“. Отак пиши, Степанку. І напиши щось від себе до свого ровесника Степана в Калинівці під Києвом і до Ярини від Оксанки.

СТЕПАНКО: Пишу: „Від Степанка і Оксани з Малинівки на галицькому Підгір'ї Степанкові і Ярині в Калинівці на Київщині — щирий братній привіт...“.

ПЕТРО: Ото буде вітха, як прочитають! (*До Степанка*): А тепер скоренько заадресуй та старайся по руському, бо не дійде... Так... (*Бере від Степанка копєрку*). А тепер я схочу це і завтра на пошту подам, бо ось і москаль надходить та чогось, бачу, спішиться.

САЛДАТ ВАНЯ (*вбігає до хати*): Слин, Петро! Там наступленіє їдот! Австрійці прорвалис, одступать будєм. Собірайся!

СТЕПАНКО (*схоплюється, втішно*): Мамо, вони наступають! Може скоро прийдуть і може наш батько прийде... Тоді я вже певно... (*урвав нагло, спохопившись, що говорить при москалеві*).

САЛДАТ ВАНЯ: Вот, как веселітся... „Наступають...“ „Батько прийде“... „Тоді я вже певно...“ (*до Степанка*): А што ти тагда „певно“ уделаєш?...

МАТИ (*перелякана*): Та що він... та пісенітниці верзе...

САЛДАТ ПЕТРО (*До Вані*): Що ти, брат, дитини чіплався? Невже він тішитися не має, що його батько може прийти? А твої діти не тішилися б, як би тебе сподівалися?

САЛДАТ ВАНЯ: Ну, да, оно верно... Но я віжу, што здєсь політіка їдот... і ти, Петро, с німі в адную дудку іграєш... Сматрі, брат, а то командіру даложу, будєт тебе „дитина“...

МАРІЯ: Ой, лишечко... Що ви задумєте, пане салдат?... Такому доброму чоловікові шкєдити? Що ж вони винні кому?... Яка

тут політика? Вони таких дітей мають, як і мої, то й прихильні до нас... А ви що? Чи ми вас скривдили чимнебудь?

САЛДАТ ВАНЯ: Но, нет, ви люди хороші і патому я й не поврежу вам, а так только, штоб асторожен бил...

(Чути нагло голос трубки в селі).

ПЕТРО: О, це вже тривога! Щось там непевне діється. Мабуть таки тее... Степанку, будеш тішитися. *(Скоро одягаються, беруть зброю. Ваня вийшов перший, сказавши щось невиразно).* Здорові ж оставайтесь та про мене, салдата Петра, не забудьте! А ти, Степанку, як колись, дасть Бог, на Україні будеш, то загости до Калінівки в гості. А може і я колись до вас приїду і тоді Оксана зомною в гості поїде! Ну, дай, Господи, побачитися колись у добрі, так, як тепер бачилися в горі...

МАРІЯ: Здорові йдїть і хай Бог вас до рідні вашої запровадить.

(Прощаються, подавши собі руки. Петро виходить).

3. ЯВА: МАРІЯ, СТЕПАНКО, ОКСАНА, ВАСИЛЬ, СТРІЛЬЦІ

(Надворі змагається метушня, чути, як москалі втікають. Десь починають стріляти гармати а далі і скоростріли і кріси. Вкінці чути голосне „Слава!“, щораз ближче і ближче і вкінці озивається стрілецька пісня):

СТРІЛЬЦІ: Ой, видно село, широке село під горою,
Ой, там ідуть Стрільці, Січові Стрільці, до бою.
Іде, іде військо крізь широке поле,
Хлопці ж, бо то хлопці, як соколи!

СТЕПАНКО *(припадає до вікна)*: Мамо, мамо, то вони! Січові Стрільці!

ОКСАНА *(втішно)*: Стрільчики! Стрільчики!...

МАРІЯ: Ой, Господоньку, Мати Божа! Може і батько наш десь між тим військом є...

СТЕПАНКО: О, колиб мені батько!...

(Василь — входить несподівано, стає на порозі в повній зброї австрійського вояка).

ВАСИЛЬ: Вітайте, любі мої!

МАТИ: Чоловік!

СТЕПАНКО і ОКСАНА: Тато!

(Всі трое падають Василеві в обійми).

ВАСИЛЬ: Тільки побачити вас, мої найдорожчі, і далі! Бо відпустки я ще не маю... Вітайте і — прощавайте знову...

МАРІЯ *(з плачем)*: Боже, Боже...

СТЕПАНКО: Батьку, я ждав вас з великою просьбою...

ВАСИЛЬ: З якою, синку?

СТЕПАНКО: Я хочу вступити до них... до Січових Стрільців. Дозвольте, батьку...

ВАСИЛЬ (до Марії): Що ж робити, мамо?

МАРІЯ (плачучи): Не знаю... Що ти скажеш... Я мати... Мені важко його пустити...

ВАСИЛЬ: Ти мати. Це правда... Але подумай, що ще є й інша наша Мати і всі йдемо її визволяти... І подумай, що не так виховували нашого Степана, а свого внука, наші батько і мати, щоб ми могли тепер його в хаті втримати. Мусимо дозволити, бо все одно — дома не вдержимо його у таку пору. Нехай іде. Нехай дідунько й бабуся в небі своїм унуком радіють.

СТЕПАНКО: Дозвольте, матусю, дозвольте...

МАРІЯ: Дитино! Нехай Бог тебе провадить... Ідять обидва, а ми вже тут з Оксанкою мов дві билинки залишимося, щоб тільки та наша дорога Мати щасливіша була!

(Знов падають собі всі четверо в прощальні обійми, тимчасом здалеку наближається голос пісні і озвенить біля самої хати):

СТРІЛЬЦІ:

Ха-ха, ха-ха, ха-ха, ха-ха — гей!

Дівчино, рибчино, чорнобривко моя,

Вийди, вийди, вийди, вийди чим скорше до вікна,

Хлопці ж бо то, хлопці, як соколи!

(Степанко і Василь нагло відриваються від Марії і виходять з хати. Пісня тихне щораз далі. Марія паде на коліна перед образами).

ОКСАНА (підносить руки до образа): Мати Божа, допоможи нашій Україні!

(На сцені тишина).

ПРАВДОМОВЦІ: Як молиться мати, все злеє втихає,
Матірня молитва з дна моря виймає.
Молися, о, мати, Всевишньому Богу,
Щоб зволив Він Правді зіслать перемогу!

Завіса швидко спадає.

ІІІ. ДІЯ: У В А Ж К І Й П Р И Г О Д І

ОСОБИ: Степан Гасвий, 1-ий, 2-ий і 3-ій Стрілець (Усусуси в московським полоні). — Московський підстаршина, 1-ий і 2-ий вартівські салдати. — Дід Федір — зява. — Гурт Правдомовців.

Діється над берегом ріки, там, де була 1 дія. Зоряний вечір, літо. Збоку видно військові шатра. В передньому наметі сидить п'ять полонених Усусусів, між ними Степан. Їх сторожить московська варта. Вартівний ходить довкруги намету; коли віддалюється, полонені нишком говорять. Десь далеко чути гук гармат.

1. ЯВА: СТЕПАН, З СТРІЛЬЦІ, ВАРТОВИЙ ПІДСТАРШИНА.

ПЕРШИЙ СТРІЛЕЦЬ: Десь далеко подалися... Уже й гармати ледви чутні, хоча ми тільки пів дня в полоні.

ДРУГИЙ СТРІЛЕЦЬ: Тільки пів дня? Так, нас узяли біля полудня... А мені здається, що вже з пів року.

ТРЕТІЙ СТРІЛЕЦЬ: Цікаво, чи поляглих поховали.

СТЕПАН: Отепер мабуть пішли ховати, бо щось їх мало тут у таборі. А буде їм досить роботи. Бо і наших сердег чимало упало, та і їх ми не щадили...

ПЕРШИЙ СТРІЛЕЦЬ: Ох, то січа була! Та все ж я боюся, що ми приказу не виконали. Ми ж мали до останнього боротися.

ДРУГИЙ СТРІЛЕЦЬ: Це правда, але приказ такий був, що коли набоїв нестане, тоді нам можна відступити. Ми ж і так ще довго без набоїв трималися і в наступ ішли і відбивалися, аж коли нам уся старшина полягла і тільки нас кілька з цілої сотні залишилося, ми окружені попали в полон.

ТРЕТІЙ СТРІЛЕЦЬ: Та й то ще були б бодай утікли, та оця ріка на перешкоді стала. Дивись, яка, а ще й прибула від учорашнього дощу. Годі перебрести та мабуть і важко булоб переплисти, бо за широка і рвучка. Навіть не вартують з того боку...

СТЕПАН: Ей, чому не вартують... Був же я перше, коли рибу з одним ловив. Там два вартівні понад берег ходять. Знають, що між нами і пливачи можуть бути. Щастя, що не знають, що я з цього села...

ТРЕТІЙ СТРІЛЕЦЬ: А й правда, то ти з Малинівки!

ПЕРШИЙ СТРІЛЕЦЬ: Пст!.. Тихіше. То ти, Степане, десь тут брід якийсь повинен знати...

СТЕПАН: Та це місце мені дуже знайоме. Ось і те дерево, старого дуба отам памятаю ще з дитячих років... На ньому ми з нашим дідусем раз Леська при гнізді застали, того, що згинув учора. Упав бідачисько біля мене... Уже десь із моїм покійним дідусем зійшовся. Та вони вже і за життя погодитися, бо після того, як

дідусь його за пташка згальбив, Лесько і яструба не дозволяв займати. Дуже полюбив птахів. То тут і брід є недалеко. Якби отак...

ВАРТОВИЙ: А тей там, тихо мені! Розговорилися, як на празнику, а чули, що говорити нельзя!

(Стрільці втикають. Степан непомітно виглядає з намету та розглядається).

СТЕПАН *(тихо до себе)*: От, якби так покійний дідуньо знали, що я тепер у неволі на нашому березі, біля нашої риби... Та вони певно знають і бачать. Десь із покійним Леськом з неба на мене поглядають, у якій я пригоді...

ГОЛОС ПОКІЙНОГО ДІДА *(як у 1 Дії)*: То вище тих баранців вода плитка... буде тобі по коліна, а нині певно вище, бо прибула... То уважай мені... Як ідеш, то тільки вище баранців...

СТЕПАН *(здивований)*: Що це? Наче голос чийсь промовляє! Наче діусь мені про ті баранці говорить, так, як давно говорив... Ну, це хіба мені причулося. Автім... хто нині міг би брести на очах стійкового? Вже радше піти нурка, коли б тільки ще в ріку вдалося вступити...

СТРІЛЬЦІ *(починають нишком співати)*:

Рости, рости, клен деревце,

Рости вгору високо,

Ой, поховали пана отамана

В сиру землю глибоко...

ПЕРШИЙ СТРІЛЕЦЬ: Ой, поховали нашого любого отамана... Я сам бачив, як він упав між нами. Був уже вчора ранений в ногу, та не дав себе й перевязати. А сьогодні вже і стояти не міг, та сидячи керував обороною і відстрілювався до останнього.

ДРУГИЙ СТРІЛЕЦЬ: Бачив і я... Аж коли нам нестало набоїв і нас окружили, він крикнув: „На пробій, стрільці!“ і схопився на рівні ноги і дістав тоді кульку в саме чоло.

ТРЕТІЙ СТРІЛЕЦЬ: Навіть ворожий сотник пожалів його, коли мертвого побачив. І честь йому воляцьку віддав...

СТЕПАН: Ох, і четаря нашого шкода. Він нам був як батько рідний.

ПЕРШИЙ СТРІЛЕЦЬ: Про нашого сотника і четаря певно пісні будуть співати, як про отамана співають...

ДРУГИЙ СТРІЛЕЦЬ: Бо й заслужили вони собі. Та й усі ті товариші наші, що полягли, на вічну славу заслуговують. Заспіваймо і в їх честь ту сумну пісню.

(Починають знову співати).

СТРІЛЬЦІ: Їхав стрілець на війноньку,
Прощав свою дівчиноньку,
Прощай, миленька, чорнобривенька,
Я йду в чужу сторононьку...

Подай, дівчино, хустину,
 Бо як убою загину,
 Накриють очі темної ночі
 Лекше в могилі спочину...

(Тихіше).

Лихії люди на силу,
 Взяли стрілецькую милу,
 А серед поля гнеться тополя...
 Тай на стрілецьку могилу.

ВАРТОВИЙ *(люто)*: Замовчіть, кажу, бо старшому донесу!

ПІДСТАРШИНА *(входить)*: Що тут за галас? Зараз намети звиваємо і далі рушаємо. Вас відведе варта до міста, до табору полонених. Та вважайте мені подорозі, щоб котрий не пробував того... утікати, бо знаєте, що з таким робиться... Кулька і кінець. *(По хвилині до Степана)*. А ти ще підеш з одним нашим та риби нам наловиш на вечерю, бо з тебе рибалка незлий, у нас таких немає...

СТЕПАН *(рішучо)*: Прошу, дуже радо! Тепер якраз риба добре ловиться...

ПІДСТАРШИНА: Ну, то вже ходи зо мною.

СТЕПАН *(відходить і каже товаришам незамітно)*: Прощайте, бо може тее... А як не вдасться, то нехай хто в селі через людей до моїх рідних перекаже...

(Іде за підстаршиною і небаком чути, як увійшов у воду та розмовляє з ним щораз далі).

ПІДСТАРШИНА: Далеко не відходити! Тут при березі та кож добра риба...

СТЕПАН: Ну, тут уже важко знайти, бо ми вполудне її виполошили. Отам буде вона, біля тих баранців! Там і світло місячне падає, а тут тінь з отого дуба...

ПІДСТАРШИНА: Ну, то підійди трохи далі та вважай мені, бо стріляю.

СТЕПАН: Прошу, ось перша риба! *(Кидає на берег.)* Ловіть!

ПІДСТАРШИНА: Харашо! Далі...

СТЕПАН: Ось друга, — ловіть! *(Кидає, підстаршина ловить із землі і кидає в кошик).*

ПІДСТАРШИНА *(до себе)*: Що за зручність у цього мазинця... *(До Степана)*. Ну, чогож ти став?

СТЕПАН: Нема тут уже, хіба позволите підійти далі...

ПІДСТАРШИНА *(нерішуче)*: Далі? Ну, коли це конечно, то поступи ще зо два кроки...

СТЕПАН *(далше)*: От, бачите, що за щупак? Ловіть! Чи досить уже?

ПІДСТАРШИНА: Ще, ще зо три такі штуки! *(До себе)*: Не шкодить капітанові дарунок принести...

СТЕПАН: А позволите, що я і для своїх товаришів по рибі зловлю?

ПІДСТАРШИНА: Ще мені три і потім можеш для себе і для них зловити!

СТЕПАН: А направду дайте їм рибу?

ПІДСТАРШИНА: Певно, що дам!

СТЕПАН: Хочби там що?

ПІДСТАРШИНА: Не розумію!

СТЕПАН: Ловіть дві риби! *(Кидає)*. Дасте слово вояцьке, що буде моїм товаришам по рибі?

ПІДСТАРШИНА: Даю слово і мовчати та ловити далі!

СТЕПАН: Ловіть! Ловіть! І ще! А це вже для моїх товаришів... Ось! *(Чути, як падає на берег одна по другій, чотири)*.

ПІДСТАРШИНА: А для тебе?

СТЕПАН: Ой, для себе я вже мабуть не зловлю, бо тут нема вже, а далі не позволите піти...

ПІДСТАРШИНА: Ну, піди, піди далі...

(Нагло чути, як Степан кинувся в воду і пішов нурка).

2. ЯВА: ПОПЕРЕДНІ БЕЗ СТЕПАНА.

ПІДСТАРШИНА *(наляканий)*: Гей, що там сталося? Де ти, полонений? Що з ним? Втопився? Чи може... Так, він пливе... Втікає... *(Свище)*. Караул! *(Біжать вартові)*. Пілі!

ВАРТОВИЙ: Де? Куди? В кого палити?...

ПІДСТАРШИНА: Не бачиш? Ось, ось... Бачите, де пініться вода? О, вигулькнув! *(Паде стріл)*. Знов сховався... О, вже коло другого берега... Стріляти... *(Паде другий і третій стріл)*. Тепер! О, виходить уже на другий берег! *(Падає кілька стрілів раз по раз)*. Упав... Мабуть убитий... Ні, тільки ранений, рушається. Хто з вас перебрідє?

ВАРТОВИЙ: Я спробую. *(Чути, як лізе в воду та по хвилині кричить)*. Неможливо! Вода за глибока і збиває з ніг... Ой, рятуйте!

ДРУГИЙ ВАРТОВИЙ: Він певно з цих сторін і знає цю ріку... Ми не перебрідємо...

(Тимчасом полонені стрільці скористали з неуваги вартових і по-втікали з намету).

ПІДСТАРШИНА: Ну, то обійдемо мостом і візьмемо його. Він ще лежить. Ні, встав, дивіться! Стріляти! *(Паде стріл)*. Пропало! Сховався в лозах! Буде нам тепер історія... *(По хвилині)*. А решта полонених де?

ВАРТОВИЙ: В наметі сидять...

ПІДСТАРШИНА: В наметі? Так? Бо я щось не бачу! Будуть вам і мені полонені...

ВАРТОВИЙ: Ах, їх справді нема!... Гей, полонені повтікали! *(Чути алярмові свистки, постріли, гамір, що віддаляється)*.

ПІДСТАРШИНА *(кидає велику рибу на землю)*. Захотілося мені, старому дурневі одної риби, а тим часом повтікала друга... От, як то ловити рибу чужими руками!

(Вбігають два вартові).

ПЕРШИЙ ВАРТОВИЙ: Полонені повтікали і тоді знайти, бо мабуть по хатах поховалися, це ж їх люди...

ПІДСТАРШИНА: Пропало! Та слухайте мені! *(Строго при-
тишеним голосом)*. Всі полонені кинулися втікати через ріку і по-
топилися... Розумієте?

ВАРТОВІ: Розуміємо, господин унтер!

ПІДСТАРШИНА: Коли ж розумієте, то добре пам'ятайте, бо інакше і мені і вам ця риба боком вилізла б! А тепер готовтеся в до-
рогу. Рушаємо! *(Всі розходяться)*.

(На сцені темніє. Появляється біла тінь покійного Діда Федора, одягненого, як у I. дії. Показує рукою на баранці в ріці, позитиє головою, на устах тиха усмішка).

ПРАВДОМОВЦІ: Найциріша то наука.

Як дідуньо вчить унука...

З досвіду його старого

Внук добра діждеться много...

(Чути свист. Тінь зникає. Завіса спадає).

ІV. ДІЯ: СТРІЛЕЦЬКА СЛАВА

ОСОБИ: Степан — Стрілець Невмирущий. — Петро Василенко, селянин з України. — Ярина, його дочка, 18 років. — Сотник У. С. С. — Стрільці (1—5-ий, Гінець з Куріня). — Большевицький підстаршина і большевицькі вояки, 1 і 2-ий полонені Усусуси. — Гурт Правдомовців.

Діється в чистому полі під лісом, недалеко села Калинівка, на Україні. Праворуч мала могилка з новим хрестом. Біля могили зрубане дерево. Десь недалеко гудуть гармати і грають скоростріли, та їх голос щораз тихше, віддаляється. Сцена хвилину порожня. Потім появляється Ярина з озбанком у руці.

1. ЯВА: ЯРИНА, ПОТІМ ПЕТРО.

ЯРИНА (*Оглядається боязко і спішить до могили*). Мабуть, що бій утих. (*Сумно*). Бачу, що москалі знову здержали наступ українського війська. Та може Бог дасть, що не надовго. А я тимчасом змовлю свою молитву на братчиковій могилі. (*Паде на коліна перед хрестом*). Господи, Боже, і Ти, Господня Мати, прийміть мого покійного братчика між душі праведних, до свого царства небесного між ангелів, воїнів Божих, бо згинув він у лютому бою, життя своє віддав за Правду Господню, за Волю рідного народу, щоб суспостат Бога і народу нашого над нами не глумився. (*Стрілянина знову змагається*). Сповніть мою просьбу, Ти, Отче Небесний і Ти, Мати Божа, і не дозвольте, щоб кров мого брата пролилася даром. Дай, Господи, щоб з крові тієї зійшла добра доля народові українському. Нехай Ваша ласка небесна буде нам розрадою і поміччю в нашому смутку. Амінь.

ПЕТРО (*за сценою*): Ярино! Ярино!... Де ти, доню?

ЯРИНА (*кличе*): Я тут, батеньку, тут!

ПЕТРО (*входить*): Я так і знав, що тебе тут шукати треба. На могилку братову поспішавш, помолитися. Та вважай, доню, на себе. Тут бій кипить недалеко, кулі свищуть по полі й по лісі. Чи і ти хочеш мене осиротити? Що ж я, бідний, вдіяв би тоді без тебе? Втратив я єдиного сина, потім і мати твоя з жалю упокоїлася, а тепер ми самітні, мов дві берізки, в полі. Не наражуймо ж і себе на смерть, бо Господь того собі не бажає. Ходи, доню, додому. Чуєш, бій наближається, мабуть знову наші наступають.

ЯРИНА (*веселіше*): Зараз, таточку, тільки ще води зі струмочка принесу та квітки на могилі підлию, бо жара їх спекла.

ПЕТРО: Які квітки, дочко?

ЯРИНО: Не бачите? Адже на могилці квітки зацвіли, подивіться...

ПЕТРО (*приступає до могили, хреститься, говорить счудований*): Справді ласка і чудо Боже! Ще й дві неділі не минуло, як ми оцю могилку висипали, а тут уже квітки зійшли. Та ще які гарні!

(*Ярина приносить води і підливає квітки*).

ПЕТРО (*що за той час подивився в напрямку бою*): Ярино, а подивися, що там діється!

ЯРИНА (*дивиться*): Що, батечку? (*Налякана*). Ой, леле! Москалі мабуть полоненого ведуть. О, між коні його взяли! Чотири їх та одного окружили. О, та ще й канчуками підганяють! Бідолашній наш стрільчик, уже й з ніг паде...

ПЕТРО: Та ти дивися, що ті коні виробляють! Ось, як там один на задні ноги став, большевик бе його, та кінь не слухає, кудись тікати хоче!

ЯРИНА: То диво. Дивіться, тату, і другий кінь починає дуба ставати, он, поніс їздця ген, далеко, на бік... О, Мати Божа, допоможи нашому стрільчикові врятуватися від ворожої неволі!

ПЕТРО: Чудо-диво! Дивися, як коні понесли всіх чотирьох москалів, а наш стрільчик самий залишився. Ось, біжить кудись, оглядається, не знає, куди ховатися. Ой, большевики оглядаються, стріляють...

(*Чути постріли*).

ЯРИНА: Я закличу його батьку! (*Кличе*): Гей, стрільче, сюди, сюди!... Почув... Біжить... Ось, уже недалеко...

ПЕТРО (*здивився, здивований підбігає стрільцеві назустріч*): Чи це сон, чи ява? Чи мене очі мої милять?

ЯРИНА: Що таке, батьку?

ПЕТРО: Зараз дізнаєшся, доню... (*До стрільця, що ще за сценою*). Сюди, стрільче, сюди скоренько!...

2. ЯВА: ПОПЕРЕДНІ І СТЕПАН.

СТЕПАН (*убігає, ледви тримається на ногах, у шапці-мазенці, без зброї, увесь закривавлений*): Ох, Боже, рятуй... Де це я, добрі люди?

ПЕТРО (*підтримує Степана і приглядається йому*): У добрих людей, стрільче! Ти й сам кажеш... Ярино, подай води. (*Ярина дає Степанові напитися води. Степан не і приходить до сил. Його сadowлять на зрубаному дереві*).

СТЕПАН: Спасибіг, добрі люди. Вже мені легше. Чи вороги ще женуться за мною?

ПЕТРО: Ні, вже втратили вас з очей, бо ми тут заховані за деревами. Та й понесли їх коні кудись у безвісти. Це якесь чудо сталося.

СТЕПАН: Чудо, кажете... (*Усміхається*). Коли чудо, то не перше воно зо мною. Учора куля мене поцілила (*показує на серце*) ось, тут... Та тільки прошила і вийшла і чимало крові сплило, але я і не падав. А сьогодні знов. В наступ на багнети ми пішли...

Оцей хрестик на грудях урятував мене... (*Показує хрестик*). В лютому бою замахнувся на мене велетень-москаль. Та коли йому перед очима хрестик оцей блиснув, він на мить здержав свого ножа і тільки вибив мені кріса з рук та й узав у полон. І показав і мені свого хрестика на шиї, кажучи: „В тебе хрестик і в мене він є, то не гублю тебе...“ А з полону ось як я врятувався! Коні не схотіли гнати мене в неволю... Худібка спочував зо мною. Правду колись мій дідуньо говорили...

ПЕТРО (*що цілий час вдивлявся в Степана*): Скажи мені, стрільче, чи ти не звідтіль? З Галичини?

СТЕПАН (*усміхнувся*): З Галичини, дядьку... Хіба не пізнати по мові й мазешинці?

ПЕТРО: Та воно пізнати, але я ще впевнитися хотів...

СТЕПАН (*зацікавлено*): А чому?

ПЕТРО: Бо бачиться мені, наче я знаю тебе здавна...

СТЕПАН: Чи це можливе? Хіба ви були колись у Галичині?

А коли були, то чи були в —

ПЕТРО (*перериває*): — в Малинівці, хочеш сказати?

СТЕПАН (*радісно, стопившись з місця*): Хто ж ви... Чи ж би... Чекайте... чекайте... зараз пригадаю... Чи не в Калинівці я тепер?

ПЕТРО: Так і є, ти в Калинівці!

СТЕПАН: І чи не той ви Петро Василенко, що в нас у хаті салдатом стояли?

ПЕТРО: Той самий, Степане!

ЯРИНА: То Степан, таточку?

СТЕПАН (*до Ярини*): Степан, дівчино... Та стривайте... Я ж листа вам раз писав до рідні і до свого ровесника Степана приписувався і до донечки вашої Ярини... Де ж вони?

ПЕТРО: Ярина ось тут, стрільче... А Степан... (*втирає сльози*) ось тут... (*показує на могилу*).

СТЕПАН: Невже? Коли помер?

ЯРИНА (*плачучи*): У бою з москалями згинув. Тому дві неділі. Отут упав і тут ми його поховали. І мати наша з горя за ним померла, там на кладбищі біля церковці спочивають...

СТЕПАН: Ось, де я зустрів тебе, любий мій ровеснику Степане... Що ж... Воля Божя... Це тепер наша повинність, землі рідної боронити і навіть по смерті у могилі її отак сторожити. (*Хреститься, а за ним хрестяться і Петро і Ярина*).

ПЕТРО: Ходім же, стрільче Степане, та відпочинеш у нашій хаті по важкій пригоді.

СТЕПАН: Я вже відпочив, дядьку Петре! Це чудо, що зо мною сталося, і ваше добре серце до мене мені силу повернули. Тільки горе, що я відбився від своїх і треба буде ждати, поки не знайду. Та може вони і зараз тут будуть, бо щось знову гомін битви наближається.

ПЕТРО: Твоя правда! Ось, москалі відступають. Сюди будуть переходити. Ходи ж ти швидко, мусимо тебе переховати...

(*Відходять*).

(Довгу хвилину сцена порожня. Стріли густішають і приближаються, через сцену перебігають москалі-большевики, спершу одним, потім гуртами. Десь недалеко чути могутній оклик „Слава!“ і на сцену впадають Стрільці).

3. ЯВА: СОТНИК, СТРІЛЬЦІ.

СОТНИК: Перша Чета піде далі в погоню за ворогом! Друга і Третя окопається тут лицем до сходу і півночі, а Четверта відпочине цю ніч у резерві.

(Стрільці починають обкопуватися і залягають у розстрільній. Розмовляють стрільці: Перший, Другий і Третій, ті що говорили в III. дії над рікою).

ПЕРШИЙ СТРІЛЕЦЬ *(до товариша)*: Ти не вихиляйся дуже з окопів, бо кулі свищуть далі, а ти чей же не Невмирущий...

ДРУГИЙ СТРІЛЕЦЬ: От, нагадав Степана! Бог зна, що з ним сталося. Мабуть аж сьогодні обманула його та невмирущість...

ТРЕТІЙ СТРІЛЕЦЬ: Я бачив, як він загнався наперед усіх у саму гущу большевиків. Кричу за ним: „Степане, тримайся гурту!“ та він не слухає і жене на осліп. І коли був уже яких десять кроків наперед нас, якийсь москальсько замахнувся на нього багнетом. Далі я вже його не бачив. Чи пропав, чи попав у полон, не знаю... Та хто там у полон брав би... Загинуло наших стільки, то мабуть і Степан сьогодні загинув...

ПЕРШИЙ СТРІЛЕЦЬ: Стривайте, а хто там іде без кріса? Ось, іде до нас...

ДРУГИЙ СТРІЛЕЦЬ: Ой, братці, та ж це Невмирущий! Дивіться, іде мов з того світу!

ТРЕТІЙ СТРІЛЕЦЬ: Невмирущий, Невмирущий!

4. ЯВА: ПОПЕРЕДНІ, СТЕПАН.

СТЕПАН *(стає на окопі, радісно)*: Це я у власній особі. Давайте кріса, бо я забув уже, який він...

ВСЯ ЧЕТА: Витай, Невмирущий! Добре, що ти повернувся! Нам було вже сумно без тебе!...

СОТНИК *(надходить)*: Що там за новина?

СТЕПАН: Пане сотнику, стрілець Степан Гаввий голосить слухняно, що врятувався сьогодні з полону і вертається до сотні!

СОТНИК: Тішуся, Степане, що ти прийшов. Ми мали вже тебе за пропавшого. То тебе Невмирущим називають — і бачу, що не даром. Та тобі не до сотні тепер, хіба до лічниці. Дивись, який ти!

СТЕПАН: Голошу слухняно, пане сотнику, що я міцний і здоровий і можу стояти в окопах.

СОТНИК: Ну, про мене, Степане! Бери там кріса зайвого і ставай з нами. Та до речі! Сьогодні нам важко ранили вістуну Даниловича. То я іменую тебе вістуном.

СТЕПАН: Слухняно дякую, пане сотнику!

СОТНИК: А разом з іменуванням призначую тебе на команданта стежі, що має зараз піти в оцей лісок праворуч і прослідити його, чи нема там ворога. Заходить небезпека, що ворог при відступі залишив тут значні сили. *(До четаря)*. Пане четарю, прошу приділити вістунові Гавтому шістьох метких стрільців, що підуть з ним на стежу. *(Чути голос четаря: „Приказ, пане сотнику!“)*.

(Степан бере з окопів кіса і коли біля нього зібралось шість стрільців, іде в ліс праворуч).

СТЕПАН *(відходячи)*: Прощайте, товариство!

ПЕРШИЙ СТРІЛЕЦЬ *(коли Степан зі стежею пішов)*: Ну, щось мені здається, що знов не зараз побачу Невмирущего...

ДРУГИЙ СТРІЛЕЦЬ: А то чому?

ПЕРШИЙ СТРІЛЕЦЬ: Бо пригадалась мені тепер та риба... Памятаєте, як ми з Невмирущим тому три роки в полон попали і там над рікою в його рідному селі в наметах сиділи?

ТРЕТІЙ СТРІЛЕЦЬ: Та як не пам'ятати? Та ж і я там був із вами. Степан пішов нашим сторожам рибу ловити і пропав під водою. Поки його там шукали, то і ми встигли втікти. І побачили ми його аж по трьох місяцях розлуки, коли всі до сотні добилися. Та чому і тепер мав би він пропасти?

ПЕРШИЙ СТРІЛЕЦЬ: А тому, що попросився з нами. Він і тоді попросився, бо прочував свою пригоду. Видно, що й тепер прочуває. А так — то ніколи не прощається, коли на стежу йде. Це вже такий характерник, що знає, що і як. Він дідуня дивного мав і каже, що й тепер ним його дідо опікується...

СОТНИК: Перестаньте томоніти! І слухайте: Кожний пятий стежить за передпіллям, а інші можуть спочити! Передай приказ!

(Стрільці повторюють один за одним: „Кожний пятий стежить, інші можуть спочити...“ Це повторюється щораз тихіше, аж усі мовнуть. Тишина).

ПРАВДОМОВЦІ *(з жалем)*:

Сон до лицарів приспіє,

Бо він втомлених жаліє...

Сон до лицарів крадеться —

Але стане й стрепенеться...

Бо війна — недобра мати:

Не охоча колисати.

Бути тут важкій пригоді, —

Годі спати, друзі, годі!...

5. ЯВА: СОТНИК, СТРІЛЬЦІ, ГІНЕЦЬ.

(Від сторони ліса чути нагло густу стрілянину. Зпереду надбігають стрільці Першої Чети).

ЧЕТВЕРТИЙ СТРІЛЕЦЬ: Ворог наступає великими силами!

П'ЯТИЙ СТРІЛЕЦЬ *(надбігає з ліса)*: Пане сотнику, голову слухняно, з ліса наступає кілька сотень ворожих!

СОТНИК: А стежа?

ПЯТИЙ СТРІЛЕЦЬ: Два згинули, три полонені, тільки я встиг утік!

СОТНИК: А Невмирущий?

ПЯТИЙ СТРІЛЕЦЬ: Між полоненими!

СОТНИК: Тривога! Перша і Друга Чета лицем до півночі, Третя і Четверта до сходу! Відбиватися до двох останніх набой! (Счиняється нагальна стрілянина, праворуч і з переду показується багато ворогів).

ГІНЕЦЬ З КУРІНЯ (до сотника): Пане сотнику, тут приказ! (Поддає листа).

СОТНИК (відчиняє, читає): „Ваша сотня в ту мить відступить на захід і зв'яже собою ворога. Решта Курія засілася зліва і нападе ворога несподівано збоку, коли ви відступите. На знак ракети зліва кинути сотню до протинаступу!“ (Прочитавши): Сотня, до відступу! Рідко відстрілюватися!

(Чети починають відступати, москалі заповнюють сцену і переходять далі за відступаючими частинами. Гомін бою втихає. По довгій хвилині шість більшовиків виводить з ліса трьох полонених стрільців, між ними Степана).

6. ЯВА: ПІДСТАРШИНА, СТЕПАН, СТРІЛЬЦІ — ПОЛОНЕНІ.

БОЛЬШЕВИЦЬКИЙ ПІДСТАРШИНА (до полонених): Так слухайте, що скажу: Хто скаже, що нема України, і до нас пристане, тому даруємо життя. Ну? Кажіть: „Нема України!“

СТЕПАН: Є Україна! Є і буде!...

ПІДСТАРШИНА: Мовчи, проклятий гаде! (Придивляється до нього): Га! Що я бачу? Це ти! Той самий, що так гарно рибку мені ловив і втік зперед носа! Зловила рибка! Не втічеш мені тепер з моїх сітей! Зараз я покінчу з тобою! (До другого полоненого): Кажь ти: „Нема України!“

ПЕРШИЙ ПОЛОНЕНИЙ: Є Україна!

ДРУГИЙ ПОЛОНЕНИЙ: Є Україна!

ПІДСТАРШИНА: Га, коли так, то копайте собі яму! (Дає Степанові ристаль): На, гаде, копай!

СТЕПАН (починає копати): Копаю могилу, та знайте, вороги, що в цій могилі будуть закопані: ваша гордість і наша неволя. І всі ті могили, що розсіяні ось так, як ця (показує на могилку), по цій Україні, викопані на вашу загибель, прокляті кати! Бо хоч загинемо ми, та ці могили свідчитимуть про ваші злочини на українській землі. І встане ще народ український і помстить за тих, що там у могилах. А помста буде страшна і кривава і раз на завжди зітре вас з лиця землі...

ПІДСТАРШИНА (стріляє в Степана, Степан паде в могилу): На, маеш Україну, на, маеш помсту... (до інших). Ставайте й ви отут над ямою і щерез питаю вас: Є Україна?

ОБИДВА ПОЛОНЕНІ: Є і буде Україна... Стріляйте, кати!
(Нагло з усіх боків оточують сцену стрільці і козаки).

7. ЯВА: ПОПЕРЕДНІ, СОТНИК, СТІЛЬЦІ, ПЕТРО І ЯРИНА.

СОТНИК: Ні кроку з місця! Кидати зброю!

(Большевики в перестрашу кидають зброю, полонені стрільці хапають покинені кріси. Підстаршина дає сотникові свій револьвер).

ПІДСТАРШИНА: Я тее... Я так жартував... Ми полонених не розстрілюємо...

СОТНИК: Не розстрілюєте? (Глянув у яму): А це що?

ПІДСТАРШИНА: Это он сам... Это он образил меня... Гаваріл чтого на Россію, на большевиков...

СОТНИК (що пізнав у ямі Степана): Степан тут. Невмирущий! (До стрільців): Вивести того ката!... (Стрільці відводять москаля і за хвилину чути гук стрілу). Рятуйте Невмирущого! Може він ще живе...

(Стрільці добувають Степана з ями. Сотник припадає біля нього).

СОТНИК: Живе! Він тільки ранений в щок. Не поцілив добре кат. А зомлів Степан з ушливу крови. Рятуйте його.

(Надбігають Петро і Ярина).

ПЕТРО: Дайте нам раненого під опіку! Де він? Ми до хати його візьмемо, ось тут недалеко...

ЯРИНА (пізнала Степана): Тату, це Степан! (Припадає біля Степана). Той, що був у нас сьогодні! Ровесник мого братчика! Степане, дорогий мій Степане, не вмирай! Я ж гадала, що ти заступиш мені мого покійного братчика...

СОТНИК: Тс... Тихіше... Будиться... Відкрив очі... (До дівчини поважно). Заопікуйся ним, дитино, мов братом, або милим... Він не вмере... Він неврирущий... І ніхто з тих не вмере, що готові вмерти... Не вмере, хочби і згинув тілом, так, як той герой, що там у тій могилі!

(Два стрільці вносять розстріляного підстаршину-большевика і кладуть на землю).

СОТНИК: Закопайте його в тій могилі, що він казав копати для нашого Невмирущого...

ПЕРШИЙ З ТИХ, ЩО БУЛИ ПОЛОНЕНІ: Пане сотнику, го-лошу слухняно, що наш Степан то справді характерник! Він про-рік тому ворогові, що в цій могилі спочине ворожа гордість...

СОТНИК: Так... Його пророцтво справдилося в малому, та приїде час, що ще справдиться в великому. Як цей ворот ліг у тій могилі, що казав копати для Степана Невмирущого і для його то-варинів, так приїде ще час, що ворожа Москва ляже в тій великій могилі, що її виконала і що в ній хоче поховати нашу Україну.

СТІЛЬЦІ (поважно, скидаючи шапки): Амінь.

СОТНИК: А тепер у дороту, кому час! Невмирущий лишається під опікою добрих людей, а ми, брати стрільці і козаки, вперед за волю України!

СТРІЛЬЦІ: Слава!.. Слава!.. Слава!..

(Петро і Ярина відводять Степана до своєї хати, два стрільці, ті, що були полоненими, заковують большевицького підстаршину, а закопавши, беруть кріси і йдуть за товаришами, віддавши передтим честь могилці з хрестом. Оклики „Слава!“ повторюються щораз далі, а коли вмовкли, говорять Правдомовці).

ПРАВДОМОВЦІ *(палко, поважно, твердо)*:

„Хто мечем воює, той від меча гине!“

Та слова ці, брате, так лиш розумій:

Того Бог карає, хто меча здійсмає

Проти волі Бога, в гордості грішній...

Як тебе ж, мій друже, ворог напастув,

Щоб тобі нанести кривду і недолю, —

Хай твій меч пімститься, хай твій меч воює, —

Бо боронити Правди, — чиниш Божу волю...

(Знов далеко оклики „Слава!...“).

Завіса поволі спадає.

У. ДІЯ: БОЖІ ПТАХИ ВИРУЧАЮТЬ

ОСОБИ: Степан і Ярина, як у 4-ій дії. — Большевицькі кіннотчики (1—2-ий). — Гурт Правдомовців.

Та околиця, що й у 4-ій дії, тільки крім могилки Степана Василенка є тут іще кілька інших могил. Рання осінь, погідний день, полудне. — Поки завісу підняли, чути голосний щибіт пташат, що не втихає і тоді, коли завіса пішла вгору і починають говорити Правдомовці. Тільки в час мови осіб птахи наче притихають, або цілком змовкають, а підчас перерв знову щебечуть голосно на всі лади.

ПРАВДОМОВЦІ: Хоч довкола враг засівся,
Та не тратить той надії,
Хто пташину чує мову,
Хто ту мову розуміє.

Що ж говорять ті пташата?
Хоч довкола гнів, проклони,
Але без перерви діють
Божі сили і закони.

А найперша, найсвятіша
Діє заповідь тут Божя:
По терпіннях і пригодах
Правда кривду переможе!

1. ЯВА: СТЕПАН, ЯРИНА.

(Входять на сцену, тримаючись за руки. Степан у новому однострою, з крісом за плечима. Входять і бачно розглядаються).

ЯРИНА: Боже, як мені лячно чогось... Ти ж знаєш, що довкола сновигають московські ватаги, — тай у селі вони є. Ще доки ми тебе в хаті ховали, то я спокійна була, а тепер коли ти зважився на таке діло, то моторошно мені...

СТЕПАН: Не бійся, Ярино! Божя воля... Бог бачить, що мені годі довше в хаті сидіти, коли до здоров'я прийшов і сили набрався. Мушу я тепер до своїх дістатися. Та і тут мені небезпечно. Сама кажеш, що мене вже підглянули...

ЯРИНА: Підглянули, та можна краще заховатися... Та чи й справді ти вже здоровий, Степане? Ти ж хотів таки зараз від нас іти, коли тільки москалі знову наше село захопили. І тоді казав ти нам, що тобі вже цілком полегчало... Чи ж буде з тебе користь твоїм товаришам, коли ти безсилий?...

СТЕПАН (*заслухався в щebіт пташат*): Послухай, мила, як ті птахи дивно й уперто сьогодні співають... Так вони колись щебетали... не щебетали, тільки тривожно кричали, коли хлопчиська їм гнізда поруйнували... Там, над рікою, у нашому селі...

ЯРИНА: Щось мабуть недобре ті птахи віщують. Степане, вернися до хати. Моє серце щось недобре-лихее прочуває.

СТЕПАН (*рішучо*): Ні, Ярино, годі! Я піду, куди направився. Прощавай, кохана! (*Бере її за обидві руки*). Прощавай і не забувай за мене, бо я про тебе до віку не забуду. І коли Бог дозволить, що та війна для нашої України скінчиться щасливо, то вижидай мене, моя ясочко... А коли не вернуся, то... помолися за мене....

ЯРИНА (*тихо плаче*): Прощавай, соколе... Не здержую тебе, коли така щира твоя постанова, послужити нашій Батьківщині. І ждатиму тебе, ждатиму до смерті... (*Рве квітку і дає Степанові*): Візьми ту квітку, що виросла тут на рідному полі, зрошеному козацькою кров'ю... Заховай собі її від мене на спомин... (*Нагло десь у лісі чути галас і тупіт коней, спів птахів змагається. Ярина говорить злякано*): Степане, що це? Втікаймо! Втікаймо до дому! Це москалі їдуть з містечка, будуть їхати сюди біля цих могилок. Втікаймо, Степане, благаю тебе...

СТЕПАН: Так, це кіннота... Та коли втікати, то не додому, Ярино. Отуди в ліс утічу я, а ти — до батька... Прощавай! (*Щиро обняв Ярину і скоро пішов у ліс*).

ЯРИНА: Прощавай, Степане... Прощавай... (*Ступає кілька кроків за ним*). Боже, його ще зловлять вороги... Ось, уже надіждають... Куди він пішов? Праворуч, де ті птахи так тривожно голосять?.. Ні! Ліворуч пішов він... Може справді ті птахи остерігають його перед небезпекою... Недаром він так любить і шанує пташата... Порятуйте його, порятуйте, божі пташки!...

2. ЯВА: ЯРИНА, МОСКАЛІ.

(*З ліса випадають москалі-кіннотчики, оточують Ярину*).

ПЕРШИЙ КІННОТЧИК: Ось, ця ховає січовика! Беріть її! Признавайся мені зараз, а то буде лихо! Де він?

ЯРИНА (*відважно*): Хто такий?

ПЕРШИЙ КІННОТЧИК (*злбно*): Твій любезний січовик-галичанин!

ДРУГИЙ КІННОТЧИК: Признавайся, гадюко, бо ми все знаєм! Підглянули ми його в тебе. Чи дома він?

ЯРИНА: Не знаю...

ПЕРШИЙ КІННОТЧИК: Не знаєш? Зараз ми пошукаємо! Припечемо ми тебе і старого... Ходімо в село, обыскаємо хату! (*Рушили, беручи Ярину між себе, та по хвилині перший кіннотчик стримує їх*). Та годі! (*До Ярини*): Що ти робила тут тепер у саме полудне?

ЯРИНА: На могилах оцих молилася...

ДРУГИЙ КІННОТЧИК: Знаю, що ранком молитися ходиш! А то і вполудне вже почала?

ПЕРШИЙ КІННОТЧИК: Он, які викрути!... *(Лютю)*: Слухай! Він тут був з тобою. Ти відпроваджувала його в дорогу... *(Щораз лютіше)*: Ти втікти помогла йому! Кажи, правда? *(По хвилині)*. Кажи, бо згинеш...

ЯРИНА: Вбивайте, не скажу!

ПЕРШИЙ КІННОТЧИК *(ехидно сміючись)*: Чекай, ясочко, чекай.. Непоспішайся. Ще встигнеш. Не так то просто ти згинеш... *(До своїх)*: Агей! Подивимось, може щось побачимо... Трава тут інше висока... *(Іде в напрямі гаю і слідить траву)*. Ось, маю! Сліди! Хтось сюди тільки-що перейшов! *(На краю ліса стає)*. Ага! Тут уже трави немає. Та ми доженемо його. Ми знайдемо його! Агей, у логоню, ви чотири! *(Чотири відділяються)*. Стійте... Чуєте, як птахи кричить? Він туди і пішов. Птах нас не змилить!... Праворуч птахи кричать то і праворуч вам гнати! З місця рушай! — *(До Ярини)*: А ми з тобою зараз поговоримо... *(Збираються відходити, та Ярина ще тривожно обертається і дивиться за ворогами, що пішли в ліс. Коли ж упевнилася, що вони пішли праворуч, наче повеселішала)*.

ЯРИНА *(бодро)*: Ходімо! Судить мене! Карайте мене, кати прокляті! Убийте, як і цих у тих могилах повбивали, *(щораз голосніше)*: та України не вбете, не поховаєте... І ви пропадете, та Україна житиме, житиме до віку! *(Ці слова докінчує вже за сценою куди силою виводять її москалі)*.

(Пташачі голоси озиваються щораз далі і вкінці глухнуть та мовкнуть).

ПРАВДОМОВЦІ *(втішно)*:

В кого справа чиста й чесна,
В кого задум справедливий,
Хай в своє повірить щастя, —
Буде в Бога він щасливий.

В кого серденько нескверне,
Хто ненавидить гріха, —
Тому добру стежку вкаже
Навіть кволеє пташа.

Завіса швидко спадає.

КІНЦЕВИЙ ОБРАЗ: В Е Л И К А П Е Р Е М О Г А

ОСОБИ: Богдан, Роман, Василько, Юрко, Івась, Оленка, Софійка, Настя, Степан — як у ВСТУПНІМ ОБРАЗІ. — Оксана, Степанова сестра, молодиця 35 років. — Сусід Пилип. — Пилипиha. — Гурт Правдомовців.

Сцена представляє те саме подвір'я, що й у ВСТУПНОМУ ОБРАЗІ. Діти сидять і стоять довкола Степана, а крізь відчинене вікно виглядає молода ще жінка, Степанова сестра, Оксана.

Степан наче хвилину відпочиває після оповідання. Тимчасом висловлюють Правдомовці свою чергову правду:

ПРАВДОМОВЦІ: Той блажен, хто все за правду
Свої груди наставляв —
І всі досвіди лицарські
Поколінням передав.

З зерна, що в дитяче серце
Сіють ті лицарські руки,
Плід зберуть, багате жниво,
Його внуки і правнуки.

1. ЯВА: СТЕПАН, ОКСАНА, ДІТИ, ПИЛИПИХА.

ОЛЕНКА: То дивні пригоди пережили ви, дядьку Степане! Так мило їх слухати, хоч трохи й лячно... А найбільше чудо, як вас ті Божі пташата від погоні ворожої і від смерті певної врятували...

СОФІЙКА (*втирає сльози*): А мені дуже-дуже жаль тієї Ярини... Що сталося з нею? Чи живе вона іще?

СТЕПАН: Бог один знає, діти... Ніякої вісточки від неї не мав я... Може Господь оберіг її від смерти, бо ж ніякого доказу на вину її вороги не мали... А може... Та ні! Я певний, що вона живе і думає про мене. Бо чи не добрий це знак, що оця квіточка від неї не загубилася мені, хоч і потім іще неодну важку пригоду пережив я? Я вірю, діти, що ще діждуся волі України і ще побачу славний город Київ і свою Ярину... (*По хвилі*): А хоч і не побачу, то ви її побачите, нашу Україну, вільною і щасливою. Бо ж і ви, дасть Бог, станете січовиками-стрільцями і стрілками і ви станете Невмирущими. І хоча я й не зійшовсяб уже з Яриною, то зійдеться ще Стрілець Невмирущий з рідною Україною! Зійдеться і в Києві і на горах Києва заткне наші прапори горді, жовто-блакитні...

СОФІЙКА: Дай то, Боже! Та ви не сказали ще, дядьку, як вас Невмирущим назвали...

СТЕПАН: То мало-що й говорити, Софійко... Знаєте, що мене вже й перед тією пригодою з москалями і з пташатами „Невмирущим“ називали. А коли я тоді завдяки пташатам від погоні врятувався і по довгій мандрівці знов до рідних військ добився, то мене аж злякалися, бо давно за вмерлого мали. Знали ж усі, що я хворий у Калинівці залишився і що те село скоро потім знову москалі захопили. Та коли я розказав їм поправді, як я врятувався, то всі признали: „Ти, Степане, таки Невмирущий!“ І від тоді інакше й не називали мене і ця назва вже й досі мене держиться, хоча не мені одному вона прислуговує. Багато більше належиться вона тим, що життя своє за рідний край віддали... Бо хоча вони в могилах спочивають, та вони Невмирущі. Не вмруть вони в пам'яті народу, вічно житимуть, як і вічна їх слава.

ОЛЕНКА: А ще скажіть нам, дядьку Степане...

(В тій хвилині запалюється хата сусіда Пилипа. Починає горіти стріха).

ОКСАНА *(нагло перериває)*: Ой, брате Степане, дивися! Нещастя!

СТЕПАН *(схопився з місця)*: Що, сестро?

ОКСАНА: Хата Пилипова горить! Дивися, стріха займилася! Огонь поширюється...

ДІТИ *(перелякані)*: Горить! Горить! Івасю!...

ІВАСЬ *(що стояв за плотом і слухав оповідання, починає плакати)*: Мамо! Мамо!...

ПИЛИПИХА *(вибігла з хати)*: Що сталося? *(Побачивши пожежу)*: Ой, лишенько, горимо! Рятуйте, добрі люди! Мого Пилипа нема дома! Рятуйте!...

СТЕПАН: О, тепер ми поборемося з темною силою! *(Хочає драбину, приставляє через пліт до Пилипової хати, лізе на драбину)*. Оксано, Насте, Богданку! Ви найсильніші, тягніть на перемину воду з криниці трьома відрами, а ви, Романе, Софійко й Оленко, подавайте мені відро за відром, сюди, на драбину! Мусимо погасити пожежу... Бачите, що інших сусідів немає, у поле повибиралися, мусимо порятувати Пилипа!

(Оксана, Настя і Богдан тягнуть воду, а Оленка й Софійка та Роман передають собі відра з рук до рук. Степан леє воду на вогонь. По хвилині огонь погасає).

СТЕПАН *(сходить із драбини)*: Ну, слава Богу, одна темна сила покинана! *(Побачивши Пилипа, що надбігає на своє подвір'я)*: Ось і друга надходить, може і її переможемо...

2. ЯВА: ПОПЕРЕДНІ, ПИЛИП.

ПИЛИП: Що тут скоїлося?

ПИЛИПИХА: Боже, хвала Тобі Всевишньому, що добрих людей на рятунок післав! Та ж ми горіли, чоловіче! Дивися, шмат стріхи спалений.

ПИЛИП *(злякано)*: Господи! Хто ж порятував нас від такого горя?

ПИЛИПИХА: Степан! Степан, чоловіче! Я все казала, що це ангел, не людина, а ти його за ворога мав!

ПИЛИП (*скаче через тин, зворушений до Степана*): Степане... Прости мені грішному і нерозумному... Тепер я бачу, що ти правдивий мій приятель... Як тобі віддячитися за ту прислугу?

СТЕПАН: Не дякуйте мені, сусідо, бо це сусідська річ... Чи ви не рятувалиб нас, якби ми горіли?

ПИЛИП (*вагаючись*): Ах, не можу тобі казати неправди... Може й не рятувавби був до нині...

СТЕПАН (*вражений*): Ну, все одно! Я вчинив свою людську повинність... І коли ви хочете показати мені за те якусь прихильність, то вчиніть тільки те, що вам і вашій дитині на добро вийде: Відмініться, Пилипе! Станьте свідомим чоловіком!...

ПИЛИП (*подає руку Степанові*): Подай мені руку, Степане. Не тому Пилипові, що був до нині і якому ти й не міг подати руки, але тому, що відминився. Прошу Господа Бога, щоб утримав мене в тому світлі, що засіяло тепер у моїй душі від твоєї доброти, Степане...

СТЕПАН (*стискаючи Пилипові руку, говорить радісно до дітей*): Темна сила переможена, діти! Ми виграли нині велику війну, мої любі... Бо ж не тільки я тут воював, але й ви мені помагали...

ВАСИЛЬКО: Може я не все з того розумію, але знаю, що від сьогодні дядько Пилип буде пускати свого Івася до нашого гурту...

ПИЛИП (*зворушений, обіймає дітей*): Пускатиму, любі діти, пускатиму. І буду дякувати вам, коли приймете його між себе і коли навчите його того добра, що вас ваш добрий дядько Степан навчає... Івасю, а йди-но сюди, між діти! (*Івась радісно прибігає*). Тут можеш бавитися, коли захочеш. Та запроси часом і їх до себе на подвір'я, нехай і моя врятована хата звеселиться трохи тим світлом, що світить у цих свідомих головках. І ти не погорди, Степане, щирим покаятником. Я тепер і ті ворота відчиню! (*Втинає дрів і відчиняє фіртку*). Ось, дорога вільна до мене, як і до мого серця!

СТЕПАН: Чого ж гордити? Я радію, Пилипе, що ви мені стали від нині рідним братом. Бо чим більше між нами згоди і приязни, тим скоріше усміхнеться нам усім краща доля!

(*Тимчасом діти знову уставилися один за одним і маршуючи довкола сцени, співають*):

Гей у лузі червона калина похилилася,
Чогось наша славна Україна зажурилася.
А ми тую червону калину підіймемо,
А ми нашу славу Україну, гей-гей, розвеселимо!

(*За дітьми починає йти Степан і співає з дітьми. Пилип радіє і втирає сльози, а далі, серед другої строфи, починає йти за Степаном і співати спершу несміло, а потім голосно*):

Не хилися, червона калино, маєш білий квіт, —
Не журися, славна Україно, маєш славний рід.

Білим квітом, червона калино, заквітчайся,
Славним родом, рідна Україно, гей-гей, розвеселяйся!

(Починаючи третю строфу, діти йдуть крізь відчинену фіртку на Пилипове подвір'я, за ними йдуть Степан і Пилип і там доспівують пісню):

Не хилися, червона калино, все вгору рости,
Не журися славна Україно, ми твої сини
Ми за тебе, червона калино, не забудем,
Ми для тебе, рідна Україно, кращу долю здобудем!...

ПИЛИПИХА *(сердечно)*: Прошу в хату, дорогі гості, прошу в хату...

(Ідуть у хату, повторюючи останні два рядки пісні. Коли скінчили, висловлюють Правдомовці останню правду):

ПРАВДОМОВЦІ: Знай, що діло це лицарське:

З темнотою сміла битва!
Перед Господом Всевишнім
Це найкраща молитва.

Хто в житті своїм довкола
В лїтїмї світло розсїває,
Той з усіх найдужчий лицар,
Того Бог благословляє.

То ж приймаймо світло в душу
І самі ширім його!
Приїде жниво й з того зерна
Ми зберем святе добро.

(З хати знову чути останні два рядки пісні від слів: „Ми за тебе, червона калино...“).

Завіса поволі спадає.

РЕЖИСЕРСЬКІ ЗАМІТКИ:

Драма „Стрілець Невмирущий“ написана на подоби оповідання. Степан, себто Стрілець Невмирущий, що повернувся з війни інвалідом, оповідає дітям своєї сестри Оксани про свої воєнні пригоди. Те, що він оповів їм про своє життя від хлопячих років, представлено в усіх п'ятих Діях драми. Тому треба пам'ятати, що малий десятилітній хлопець Степанко в 1-ій Дії і старший уже юнак у 2-ій Дії і Січовий Стрілець у 3-ій, 4-ій та 5-ій Діях а також інвалід у Вступнім та Кінцевім Образі — це одна і та сама особа. Тому треба вважати і на те, щоб у всіх Діях та в Образах було пізнати, що це та сама особа, хоча Дії діються в різних часах. Це і не важко зробити, бо ролю Степана — Стрільця Невмирущего мусить грати в 2-ій, 3-ій, 4-ій і 5-ій Дії один актор, тільки на кожную Дію трохи інакше характеризується. В 2-ій Дії він 16-літній юнак, але може вже бути стрункий, високого росту, тільки ще без заросту. В цій Дії може він бути в однострою гімназійного учня (зперед війни, з двома золотистими пасочками на комірці блюзи). В 3-ій Дії він два роки старший, має малі вуси, дещо змужнів, більше смаглявий. У 4-ій Дії він уже старший три роки, а до того ще знищений пригодами війни, вирвався просто з большевицьких рук. У 5-ій Дії (з Яриною) він наче трохи помолодшав, але далі марний і ще до того блідий, бо лежав хворий. У Вступному і Кінцевому Образі Степан уже під сорок літ життя, одягнений по інвалідськи, в вишиваній сорочці та стрілецькій блюзі і в шапці-мазепинці. Він уже не такий жвавий, як у попередніх Діях, і хоч усміхається до дітей, та він сумний. Тільки насправду веселіє, коли бачить переїмну Пилипа, — він тішиться тією переїмною, бо тут перемогла свідомість над несвідомістю.

Ролю Степана-хлопчини в 1-ій Дії мусить грати справді хлопчина, отже інша особа, але й тут треба тямити, що цей хлопчина мусить бути чимось подібний до майбутнього Стрільця Невмирущего. Це найлегче зробити так, що цей хлопчина в 1-ій Дії буде ростом уже досить високий, та при тому стрункий, не грубий, і злиця подібний до того, що буде грати ролю Степана далі. Можна зробити так, щоб ролю Степана в 2-ій Дії грав знов хтось інший, якийсь 15—16-літній юнак, та він повинен уже бути більш подібний до майбутнього дорослого Степана, тільки ще не такий високий. Однак, щоб не ускладнювати справи, може грати ролю Степана вже від 2-ої Дії одна і та сама особа, тільки в 2-ій Дії нехай позмозі найбільше сидить, а коли встає, не дуже випростовується і вбере черевки з низькими заплатами, а в дальших Діях навпаки: нехай простою поставою і високою обувою збільшує свій ріст.

Щодо інших осіб драми, то здавалосьби, що тих осіб є надто багато, але зручний режисер зуміє обмежити скількість акторів так, що скаже одному грати кілька ролей. Наприклад так: Ті самі

актори, що у Вступі до 2-ої Дії грають ролі жандармів чи вояків (австрійських і московських) та арештованих, можуть у дальших Діях грати ролі Стрільців, большевиків, вартових і т. д. Вже саме переодягнення в інші однострої перемінить їх, а до того змінить їх і характеристика лиця (незначна, щоб скоро можна змінити). Большевицький підстаршина в 4-й Дії це той самий підстаршина-москаль, що в 3-й Дії ловить рибу зі Степаном, — він і пізнає Степана...

Ролю Марії (Степанової матері) і Ярини й Оксани може грати також та сама особа, тільки все інакше одягнена і вхарактеризована. Роллю дідуня і москаля Вані та Пилипа може грати таксамо та сама особа, змінюючи одягу і характеристику. (Дідуньо сивий, трохи згорблений, — Ваня — підстаркуватий салдат низького росту, з рудою перукою. Пилип присадкуватий, з чорною перукою, довге волосся).

Ролі пастушків у 1-й Дії (Гриця, Леська, Максима) можуть грати три хлопці зі Вступного Образу, (наприклад: Богдан, Роман і Василько), трохи інакше одягнені. У Вступному і Кінцевому Образі вони одягнені чисто, майже святково, а як пастушки — вони брудні, замурзані.

Хто грав у 1-й та 2-й Дії ролю Василя Гаєвого, може грати потім роллю Сотника — і т. д. Взагалі тут головних осіб нема більше, як десять, і більше й непотрібно акторів. Крім того кількоро дітей і гурти, що виступають звичайно за кулісами.

Треба звернути увагу на Правдомовців. Це три або чотири особи, з мужеським, звучним та виразним голосом, що час до часу за кулісами (найрадше збоку на переді сцени) виголошують приписані їм слова, поважно, виразно. Ті особи можуть також виступати на сцені в різних ролях, бо коли вони виголошують свої слова гуртом, то звичайно на сцені нікого немає, отже завжди можуть бути для виголошення слів вільні. Вони виголошують ті слова хором (рецитують), або так, що найперше один виголосить одну строфу, потім усі повторюють її, потім другий виголошує другу строфу і знов повторюють — і так далі. Починають виголошувати в якусь хвилину по останній репліці, що була на сцені, і по їх словах знов мусить минути яка хвилинка, поки піде далі, так, щоб їх рецитация була завжди відокремлена тишиною.

В цій драмі приходять так звані сценічні ефекти і на них треба вважати, щоб були вдачні, бо від того залежить вражіння на глядачів. Це: гарматні й скорострільні та крісові стріли, гук грому, плюскіт води в ріці, щєбіт пташат, тупіт конит, а в Кінцевім Образі пожежа. Як наслідувати громи і стріли, загально відомо. Щодо плюскоту води — то найліпше приготувати воду в великому цебрі і порушувати водою відповідно до потреби (це в 1-й і 3-й Дії). Пожежу в Кінцевім Образі уподібнюється так, що збоку за кулісами настипається вгорі на дошку магнезії і запалюється. Коли величина сцени на те дозволяє, можна уставити кушень стріхи Пилипової хати так, щоб її було видно. Колиж ні — то не конче. Вона може бути за кулісами збоку. Тільки паркан, що відділює два

обістя, повинен бути видний, з фірткою, яка у Вступнім Образі закручена дротом, а в Кінцевому Пилип її відчиняє.

В 1-ій Дії хлопці лізуть на дерево, а потім падають з нього. Те дерево може бути намальоване на бічній кулісі і тільки частинно сягати на сцену, так, що невидно, як хлопці лізуть. Падання можна уподібнити так, що в відповідній хвилині котрийсь хлопець скаче з якогось підвищення збоку під ноги дідуневі. Так і те пташа хтось може кинути згори до ніг дідові (звичайний звичок пматки чи паперу, може ще й натикане пірям).

При стрілянні в 4-ій Дії (стріли підстаршини до Степана і розстріл підстаршини) вважати, що невільно стріляти ні зі „страпача“ ні з нічого подібного, тільки зі звичайної капзлі, а гук може уподібнити хтось за сценою.

Головною сценою вважає автор кінець 4-ої Дії: оклик „Слава“! і похід вперед за ворогом, та кінець Кінцевого Образу, коли діти йдуть зі Степаном і Пилипом на Пилипове обістя. Там перемога над збройним ворогом, а тут моральна перемога над несвідомістю...

Щодо сцени — то треба її приспособити так, щоб зміна забирала якнайменше часу. Коли з „подвіря“ у Вступному Образі забрати передню стіну хати і паркан та дати кілька кущів і дерев, а позаду уставити вільну околицю, то буде сцена до 1-ої Дії. Коли звідси взяти кущі, вже буде гостинець, потрібний у Вступі до 2-ої Дії. По Вступі довша перерва і тоді уставляємо нутро селянської хати, та не мусять це бути всі стіни, тільки задня і на ній образи, й вікна, замарковані: піч і мисник. Бічних стін може не бути. Зправа буде вхід, зліва стіл, стільці. — Сцена для 3-ої Дії знову та сама, що була в 1-ій Дії. Сцена для 4-ої Дії може бути цілком подібна, тільки дамо ззаду іншу околицю, збоку уставимо кілька могилок з хрестами (заздалегідь приготувати кілька скриньок, накрити зеленим або темним рясном і повтикати деревляні хрестики).

5-а Дія — те саме місце. Кінцевий Образ — як і Вступний: забрати могилки, передню стіну хати з відчиненим вікном, поставити парканець, що розділює два подвіря.

Коли виставу підготовлять, як треба, тоді вона піде швидко і гладко й не займе більше, як дві години часу. Головно швидко мають проходити Дії: 4-а і 5-а.

Вистава мусить обняти всі Дії і Вступний та Кінцевий Образ, бо тільки тоді ясніше покаже вона провідну думку твору: заціпити лицарського духа та обов'язок, жертвувати себе і свою працю для рідного народу, — також у дітях, у молодому поколінні. Вистава самих Дій без Вступного і Кінцевого Образу булаб неповна і не сповнилаб свого виховного завдання. Натомість можна б пропустити ролю Правдомовців. Та коли подумати, що Правдомовці, як уосіблення голосу долі і життєвої правди, надають творові більше поваги і глибини та роблять виставу більш своєрідною, то шкода їх пропускати, тимбільше, що — як сказано вище — виступ Правдомовців не получений з надзвичайними труднощами.

Писано у Львові, в січні — лютому 1938.

НА ВЕЛИКОДНІ СВЯТА І НА ВСЮ ВЕСНУ ВІД ВЕЛИКОДНЯ ДО ВОЗНЕСЕННЯ

приготовляє кожний Театральний Гурток

першу того рода виставу п. н.:

СТРІЛЕЦЬКА ПИСАНКА

Великодня Вистава в двох частинах.

Це збірка сценічних картин і деклямацій зі вступним святковим словом.

Ось назви деяких точок Вистави: „Свідок Воскресення” (містерія в 1 Дії), — „Жайворонок на Голготі” (деклямація), — „Мати Божа у Пилата” (деклямація), — „Пилат умиває руки” (вірш Івана Сорокато), — „Він воскрес” (інсценізація для дітей), — „Єрусалимські крашанки” (інсценізація), „Писанки Божої Матері” (деклямація), — „Стрілецька Писанка” (сценічна картина в 1 Дії).

Ціна книжки тільки 1.20 зл.

Замовляти: Книгарня Наук. Т-ва ім. Шевченка, Львів, Ринок 10.
(На порто долучити 20 гр.).

НА СВЯТОГО МИКОЛАЯ

виставте Свят-Миколаївський Вечір
у двох частинах (I. Частина для дітей,
II. частина для дорослих).

„СВЯТИЙ МИКОЛАЙ У СЕЛІ”

Це Свят-Миколаївські сценки і
деклямації для дітей і дорослих.

Ціна тільки 1 злотий,
на порто 20 грошів.

Замовляти: Книгарня Наук. Т-ва ім. Шевченка, Львів, Ринок 10.

ПІД УВАГУ ТЕАТРАЛЬНИМ ГУРТКАМ!

Котрий Гурток по-зможі якнайшвидше виставить цю песу і пришле до Книгарні Наук. Товариства ім. Шевченка у Львові, Ринок 10, дозвіл (оригінал або відпис) свого Староства на ту виставу, дістане від Книгарні нагороду: 5 сценічних творів, які сам собі вибере зі списку, що його подаємо на окладинці цієї книжки. Такі нагороди дістануть перші три Гуртки, що пришлють дозволи. Дозволи потрібні, щоб їх подати в пресі до відома іншим Гурткам. (Якщо на купленім примірнику буде вже зазначено, що ця штука дозволена до вистав, тоді дальших дозволів надсилати не треба).

15. Іван Тобілевич (Карпенко-Карий), БАТЬКОВА КАЗКА. (Гріх і покаяння). Драма на 5 дій. Львів, 1924. (През. Нам. 13/10 1905, ч. 12799 і Дир. львів. поліц. 41898/905)	1.60
16/17. А. Л. Суходольський, ХМАРА. Драма у 5. діях зі співками хорами і танцями	2.50
18/19. Іван Тобілевич (Карпенко-Карий), ЧУМАКИ. Комедія в 4. діях. З додатком: Режисерські уваги. (Дир. львів. пол. ч. 497/ст.)	2.00
20. Котляревський Іван, НАТАЛКА ПОЛТАВКА. Українська опера в 2. діях. (Дозвол. През. Нам. 2/4 864 до ч. 5151 і Дир. львів. поліц. до ч. 7939/864)	1.20
21/22. БАТРАКИ, драма на 4 дії. (Дозв. През. Нам. 23/IV 1911. до ч. 4661. і Дир. львів. пол. до ч. 22751/911)	2.00
23. Гоголь, ОДРУЖІННЯ. (Переклад О. Пчілки). Комедія в 3. діях Львів, 1926. (Дозв. Дир. львів. пол. з 15/XII. 1921)	1.50
24/25. Іван Франко, УЧИТЕЛЬ. Комедія в 3. діях. З додатком: Режисерські уваги. (През. Нам. 13/V 894 ч. 5016. — Дир. львів. пол. 13504/894)	2.00
26. Вячеслав Будзиновський, З ЖИВОГО МЕДВЕДЯ. Песа в трьох діях З додатком: Режисерські уваги	1.80
27. Кухаренко-Старицький, ЧОРНОМОРЦІ. Оперета у 3-ох діях. (Пр. Нам. 5/XI 1881, ч. 9458. Дир. львів. пол. ч. 27497/881)	1.50
Партитура до „Чорноморців“ на спів і фортеп'яно	7.20
29. С. Васильченко, НА ПЕРШІ ГУЛІ. Жарт на одну дію. З додатком: Режисерські уваги	0.60
30. В. Товстонос, „ЗА ДРУЗІ СВОЯ“. Драма на 5 дій. З додатком: Режисерські уваги. (През. Нам. 4/IX 1911, ч. 15539. Дирек. львів. пол. ч. 50683/911)	1.50
31. С. Васильченко, КУДИ ВІТЕР ВІЄ. Малюнок на 1. дію. З додатком: Режисерські уваги. (Дир. пол. з 12/XII 1920)	0.80
32. Іван Тобілевич (Карпенко-Карий), СТО ТИСЯЧ. Комедія в 4. діях. (Пр. Нам. 13/III 1892, ч. 2510. Дир. львів. пол. ч. 7789/892)	1.50
33. Борис Грінченко (В. Чайченко), НАХМАРИЛО. Комедія на 4 дії. Львів, 1928. З примітками. (Пр. Нам. 11/7 1896, ч. 6636. Дир. львів. пол. ч. 28886/896).	1.60
34. І. Тогобочний, БОРЦІ ЗА МРІЇ. Драматичні ескізи сільського життя на 4 дії. Львів, 1928. 25/7 1922. ч. 1487/49	2.—
35. Велисовського, пер. Т. Ус-ка, БУВАЛЬЩИНА або НА ЧУЖИЙ КОРОВАЙ ОЧЕЙ НЕ ПОРИВАЙ. Жарт на одну дію. Львів, 1928. (Пр. Нам. 2/6 1864, ч. 9229. Дир. львів. пол. 15304/864)	1.00
Партитура до „Бувальщини“ для співу в супр. м. охрестри	5.—
36. М. Старицький, ЦИГАНКА АЗА (ХАТА ЗА СЕЛОМ). Драма на 5 дій. Львів, 1929. (Пр. Нам. 28/3 1895, ч. 3306. Дир. львів. пол. ч. 9395/895). З додатком: Режисерські уваги	1.60
37. Ю. Шкрумеляк: „БЕРІМ БІДУ ЗА РОГИ!“ — Сільська Ревія — Веселий Вечір. (Дозволено до вистав Стар. в Самборі до ч. Поль. 10/37. з 16: XI: 1937)	2.—
38. Ю. Шкрумеляк: „СВЯТИЙ МИКОЛАЙ У СЕЛІ“. Свят-Миколаївський Вечір у двох частинах	1.—
39. Ю. Шкрумеляк: СТРІЛЕЦЬ НЕВМИРУЩИЙ. Лицарські пригоди Стрільця Січового. Драма на 5 дії	1.50
40. Ю. Шкрумеляк: СТРІЛЕЦЬКА ПИСАНКА. Вистава на великодні і весняні дні, в двох частинах	1.20

70 коп 1,41 (1986)

5517

1/39

8610

УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР
на Книгарні Наукового Товариства ім. Шевченка
Львів, Ринок ч. 10.

Замовляйте на Різдво Христове!

Найновіший Колядник,

старі й зовсім нові ще ніде надруковані коляди, між ними веселі коляди Івана Сорокатога й ди ячі коляди. Старі зібрав і нові вложив Юра Шкрумеляк. Ціна цього великого Колядника 80 грошів.

Гості з Вифлеєму,

Вертеп для дому і сцени, написав Юра Шкрумеляк. 11 осіб. Ціна 40 грошів.

Веселий Вертеп „Біда в мішку“,

для хати і сцени, написав Юра Шкрумеляк. Особи Веселого Вертепу: Два Пастушки, Мандрівник з бідою в мішку. Ангел, Ірод, Воїн, Мошко, Чорт. Ціна 40 грошів.

Три Князі в Вифлеємі, Вертеп,

для хати і сцени, написав Юра Шкрумеляк. Особи Вертепу: Козак-Запорожець, Січковий Стрілець, Ангел, три пастушки, Господар, Князь Володимир Святий, Гетьман Мазепа, Отаман Петлюра, Лицар, Робітник, Ремісник, Ірод і його воїни, Жид з козою, сатана. До цього Вертепу доданий ще малий дитячий Вертеп Юри Шкрумеляка п. н. „Божі Пастушки“. Ціна цих двох Вертепів в одній книжці тільки 60 грошів.

Ірод, Смерть і Марко Проклятий, Найновіший Вертеп для хати і сцени, написав Юра Шкрумеляк. 11 осіб. Ціна 40 гр.

Можна купити або замовити поштою в Книгарні Наукового Т-ва ім. Т. Шевченка, Львів, Ринок ч. 10.

Смішьте і радить! Розвеселює й учить!

ТЕАТРАЛЬНІ ГУРТКИ — УВАГА!

Вже вийшла з друку довго очікувана Велика Сільська Ревія Веселий Вечір „БЕРІМ БІДУ ЗА РОГИ“!

Перша велика збірка веселих сценок, пісень-куплетів, розмов та одноособових і збірних самоговірок. О Зладив Юра Шкрумеляк.

Ось наголовки деяких точок Веселого Вечора: „Зі седи на п'ятицю“ (сценка), „На чім то я скінчив?“ (самоговірка), „Стрільці на квартирі“ (сценка), „Максим і Клим два сміхованці“ (розмови й пісні про сумне й веселе), „Стара війна — Усусе про свій вує“ (пісня-куплет), „Присуд смерти на біду“ (збірна самоговірка і пісня), „Як то було за князя Гороха“ (збірна самоговірка), „Скарга до Союзу Народів“ (розмова коня з коровою), „Циганська наука“ (весела сценка), „Берім біду за роги“ (розмова з бідою і пісні разом з глядачами).

Всіх 20 тозок програми, з текстом для „заповідача“ і з режисерськими заввагами. Цілий Вечір на чотири години, та можна його довільно скорочувати, бо кожна точка цілість для себе. Точками Ревії можна доповнювати також звичайні вистави, фестини і концерти.

Ціна цієї великої Ревії (64 сторін друку) тільки 2 золоті

Купуйте або замовляйте поштою в Книгарні Наук. Т-ва ім. Т. Шевченка, Львів, Ринок ч. 10. (На порто долучить 30 грошів).

Ця Ревія дозволена до вистав. (Стар. в Самборі ч. П. 10/37. з 16. XI. 1937, Стар. в Турці ч. 16/324. з 15. XI. 1937. і в Стар. в Збаражі та майже всі інші Староства).

Ч. 39.

ЮРА ШКРУМЕЛЯК

СТРІЛЕЦЬ НЕВМИРУЩИЙ

ЛИЦАРСЬКІ ПРИГОДИ СТРІЛЬЦЯ СІЧОВОГО

ДРАМАТИЧНА КАРТИНА В V. ДІЯХ

ЛЬВІВ.
ДРУКАРНЯ НАУКОВОГО ТОВАРИСТВА ІМЕНІ ШЕВЧЕНКА.
1938.